

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
АГЕНЦИЈА ЗА ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ И УРБАНИЗАМ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

**ИЗВЕШТАЈО СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА
ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ СА
ЕЛЕМЕНТИМА ДЕТАЉНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ ЗА РАЗВОДНИ
ГАСОВОД РГ 08-20 ЗЛАТИБОР-ПРИЈЕПОЉЕ СА ОДВОЈЦИМА
ЗА ПРИБОЈ И НОВУ ВАРОШ РГ 08-22 И РАЗВОДНИ ГАСОВОД
РГ 09-04/3 ГРЧ ГЛОГОВИК-СЈЕНИЦА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ**

ИНСТИТУТ ЗА АРХИТЕКТУРУ И УРБАНИЗАМ СРБИЈЕ
INSTITUTE OF ARCHITECTURE AND URBAN & SPATIAL PLANNING OF SERBIA

Београд, 2024. године

ИЗВЕШТАЈ
О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ПОДРУЧЈА
ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ СА ЕЛЕМЕНТИМА ДЕТАЉНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ ЗА
РАЗВОДНИ ГАСОВОД РГ 08-20 ЗЛАТИБОР-ПРИЈЕПОЉЕ СА ОДВОЈЦИМА ЗА
ПРИБОЈ И НОВУ ВАРОШ РГ 08-22 И РАЗВОДНИ ГАСОВОД РГ 09-04/3 ГРЧ
ГЛОГОВИК-СЈЕНИЦА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Носилац израде:

АГЕНЦИЈА ЗА ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ И УРБАНИЗАМ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Обрађивач:

ИНСТИТУТ ЗА АРХИТЕКТУРУ И УРБАНИЗАМ СРБИЈЕ

Директор:

др Саша Милијић, д.п.п.

Београд, 2024. године

ИНСТИТУТ ЗА АРХИТЕКТУРУ И УРБАНИЗАМ СРБИЈЕ

РУКОВОДИЛАЦ ИЗРАДЕ :	др Марина Ненковић-Ризнић, д.п.п. број лиценце 100 0190 11
ТИМ ЗА КООРДИНАЦИЈУ	др Никола Крунић, д.п.п. Олгица Бакић, дипл. просторни планер
СИНТЕЗНИ ТИМ:	др Никола Крунић, дипл. просторни планер Олгица Бакић, дипл. просторни планер др Божидар Манић, дипл. инж. арх.

САДРЖАЈ

УВОД	1
1. ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ	2
1.1 Преглед предмета, садржаја и циљева Плана и односа према другим планским документима.....	2
1.1.1 Предмет Просторног плана.....	4
1.1.2 Садржај Просторног плана.....	4
1.1.3 Циљеви заштите, развоја и уређења у Просторном плану.....	4
1.1.4 Однос према другим документима - стратегијама, плановима и програмима.....	5
1.2 Стање и фактори природе и животне средине на планском подручју и елементи животне средине за које постоји могућност да буду угрожени.....	7
1.2.1 Стање и фактори природе и животне средине.....	7
1.2.2 Елементи животне средине за које постоји могућност да буду изложени утицају.....	15
1.2.3 Разматрана питања и проблеми заштите животне средине у Плану и разлози за изостављање одређених питања из поступка СПУ.....	15
1.2.4 Претходне консултације са заинтересованим органима и организацијама.....	15
2. ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА	18
2.1 Општи циљеви стратешке процене.....	18
2.2 Посебни циљеви стратешке процене.....	18
2.3 Избор индикатора.....	18
3. ПРОЦЕНА МОГУЋИХ УТИЦАЈАСА ОПИСОМ МЕРА ПРЕДВИЂЕНИХ СМАЊЕЊЕ НЕГАТИВНИХ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ	20
3.1 Процена утицаја варијантних решења.....	21
3.2 Евалуација карактеристика и значаја утицаја планских решења.....	21
3.3 Кумулативни и синергетски ефекти.....	23
3.4 Опис мера за предупређење и смањење негативних и повећање позитивних утицаја на животну средину.....	24
4. СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ПРОЦЕНА УТИЦАЈА НА НИЖИМ ХИЈЕРАРХИЈСКИМ НИВОИМА	27
5. ПРОГРАМ ПРАЋЕЊА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ТОКУ СПРОВОЂЕЊА ПЛАНА	28
6. ПРИКАЗ КОРИШЋЕНЕ МЕТОДОЛОГИЈЕ И ТЕШКОЋЕ У ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ	29
6.1. Методологија за израду стратешке процене.....	29
6.2. Тешкоће при изради стратешке процене.....	31
7. ПРИКАЗ НАЧИНА ОДЛУЧИВАЊА	32
8. ПРИКАЗ ЗАКЉУЧАКА ИЗВЕШТАЈА О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ	33

УВОД

Стратешка процена утицаја на животну средину (СПУ) јесте вредновање потенцијално значајних утицаја планова и програма на животну средину и одређивање мера превенције, минимизације, ублажавања, ремедијације или компензације штетних утицаја на животну средину и здравље људи. Применом СПУ у планирању, отвара се простор за сагледавање насталих промена у простору и уважавање потреба предметне средине. У оквиру ње се све планом предвиђене активности критички разматрају са становишта утицаја на животну средину, након чега се доноси одлука да ли ће се приступити реализацији плана и под којим условима, или ће се одустати од планираних активности. Планирање подразумева развој, а стратегија одрживог развоја захтева заштиту животне средине. У том контексту, стратешка процена утицаја представља незаобилазан инструмент који је у функцији реализације циљева одрживог развоја.

СПУ интегрише социјално–економске и био–физичке сегменте животне средине, повезује, анализира и процењује активности различитих интересних сфера и усмерава политику, план или програм ка решењима која су, пре свега од интереса за животну средину. То је инструмент који помаже да се приликом доношења одлука у просторном планирању интегришу циљеви и принципи одрживог развоја, уважавајући при томе потребу да се избегну или ограниче негативни утицаји на животну средину, на здравље и друштвено–економски статус становништва. Значај СПУ огледа се у томе што:

- укључује аспект одрживог развоја бавећи се узроцима еколошких проблема на њиховом извору;
- обрађује питања и утицаје ширег значаја, који се не могу поделити на пројекте, на пример - кумулативни и социјални ефекти;
- помаже да се провери повољност различитих варијанти развојних концепата;
- избегава ограничења која се појављују када се врши процена утицаја на животну средину већ дефинисаног пројекта;
- обезбеђује локациону компатибилност планираних решења са аспекта животне средине;
- утврђује одговарајући контекст за анализу утицаја конкретних пројеката, укључујући и претходну идентификацију проблема и утицаја који заслужују детаљније истраживање, итд.

СПУ се ради у циљу обезбеђивања заштите животне средине и унапређивања одрживог развоја интегрисањем основних начела заштите животне средине у поступак припреме и усвајања планова. Израда СПУ обухвата припрему извештаја о стању животне средине, спровођење поступка консултација, усвајање извештаја и резултата консултација у поступку одлучивања и доношења или усвајања одређених планова и програма, као и пружање информација и података о донетој одлуци.

Извештај о стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене са елементима детаљне регулације за разводни гасовод РГ 08-20 Златибор-Пријепоље са одвојцима за Прибој и Нову Варош РГ 08-22 и разводни гасовод РГ 09-04/3 Грч Глоговик-Сјеница на животну средину, припремљен је на основу и Одлуке о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене разводног гасовода РГ 08-20 Златибор-Пријепоље са одвојцима за Прибој РГ 08-21 и Нову Варош РГ 08-22 као и разводног гасовода РГ 09-04/3 Грч Глоговик-Сјеница на животну средину, која је објављена у „Службеном гласнику РС”, број 84/22.

За потребе израде предметне СПУ, Агенција за просторно планирање и урбанизам Републике Србије, као наручилац израде Просторног плана подручја посебне намене са елементима детаљне регулације за разводни гасовод РГ 08-20 Златибор-Пријепоље са одвојцима за Прибој и Нову Варош РГ 08-22 и разводни гасовод РГ 09-04/3 Грч Глоговик-Сјеница и СПУ, за обрађивача СПУ ангажовали су Институт за архитектуру и урбанизам Србије.

1. ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ

Према члану 13. Закона о стратешкој процени полазне основе стратешке процене обухватају:

- кратак преглед садржаја и циљева плана и односа са другим плановима и програмима,
- преглед постојећег стања и квалитета животне средине на подручју на које се извештај односи,
- карактеристике животне средине у областима за које постоји могућност да буду изложене значајном утицају,
- разматрана питања и проблеме заштите животне средине у плану и приказ разлога за изостављање одређених питања и проблема из поступка процене,
- приказ припремљених варијантних решења која се односе на заштиту животне средине у плану и програму, укључујући варијантно решење нереализовања плана и најповољније варијантно решење са становишта заштите животне средине,
- резултате претходних консултација са заинтересованим органима и организацијама битне са становишта циљева и процене могућих утицаја стратешке процене.

Све наведене ставке обухваћене су у овом поглављу, изузев приказа и евалуације варијантних решења која су обрађена у поглављу 3. СПУ.

1.1 Преглед предмета, садржаја и циљева Просторног плана и односа према другим планским документима

1.1.1 Предмет Просторног плана

Повод за израду и доношење Просторног плана је стварање услова за реализацију националних интереса у области развоја енергетске инфраструктуре на принципима одрживог развоја. Израда Просторног плана сврстана је у приоритетне планске документе за доношење и за циљ има изградњу разводног гасовода, који треба да покрива правац од Златибора (општина Чајетина) ка Новој Вароши, Прибоју и Пријеполу, и од Глоговика (општина Тутин) ка Сјеници уз активирање и боље позиционирање привредних потенцијала подручја Златиборског и Рашког округа.

Основни циљ израде Просторног плана је изградња разводног гасовода РГ 08-20 Златибор-Пријеполје са одвојцима за Прибој РГ 08-21 и Нову Варош РГ 08-22 као и разводног гасовод РГ 09-04/3 ГРЧ Глоговик-Сјеница којим ће се обезбедити гасификација и развој гасоводне инфраструктуре и повезивање градова и општинских центара, посебно југозападног дела Србије и обухвата пре свега гасификацију Рутоша, Прибоја, Нове Вароши, Пријеполја и Сјенице. Обухват Просторног плана је утврђен коридор дуж планираних система гасовода укупне дужине од око 107 km, ширине око 600 m, у којем се налазе појаси заштите гасовода укупне ширине 400 m.

Просторни план садржи одредбе - Правила уређења простора и правила изградње система гасовода са елементима детаљне регулације, као и правила укрштања разводног гасовода са другим инфраструктурним системима које омогућују директно спровођење, односно издавање локацијских услова, а по потреби обезбеђују и основ за разраду Просторног плана кроз израду докумената урбанистичког планирања. Просторни план представља плански основ за утврђивање јавног интереса, односно формирање грађевинских парцела јавне намене и парцела за осталу намену и утврђивање права службености, даљу израду техничке документације и прибављање дозвола у складу са Законом о планирању и изградњи. За израду Просторног плана користи се техничка документација која се ради паралелно са израдом Просторног плана. Такође, за потребе пројектовања инфраструктурног система и израду детаљне разраде

Граница Просторног плана обухвата коридор дуж планираних система гасовода укупне дужине од око 104 km, ширине око 600 m, по 300 m обострано од осе коридора у којем се налазе појаси

заштите гасовода укупне ширине 400 m, обострано по 200 m. Граница детаљне регулације обухвата коридор гасовода у укупној ширини од 80 m (по 40 m са обе стране осе коридора планираног гасовода), као и површине за надземне објекте који су саставни део гасовода, њихове приступне путеве и електроенергетску инфраструктуру, укупне површине од око 861 ha.

Јединица локалне самоуправе	Површина (ha)	Стационажа гасовода (km - km)	Дужина деоница (km)
1. РГ 08-20 Златибор-Пријеполје			
Чајетина	1061,46	km0+000 до km18+034	18,034
Нова Варош	1331,95	km18+034 до km30+546 сектор или правац km 0+000 до km9+639	22,151
Пријеполје	471,24	km 9+639 до km17+354	7,715
одвојак за Прибој РГ 08-21			
Нова Варош	215,24	km0+000 до km4+112	4,112
Прибој	567,51	km4+112 до km13+549	9,437
одвојак за Нову Варош РГ 08-22			
Нова Варош	650,91	km0+000 до km10+950	10,950
2. РГ 09-04/3 ГРЧ Глоговик-Сјеница			
Тутин	893,82	km0+000 до km14+772	14,772
Сјеница	1228,03	km14+772 до km34+951	20,179

Табела 1.1. Обухват Просторног плана

Положај коридора разводног гасовода РГ 08-20 Златибор-Пријеполје са одвојцима за Прибој РГ 08-21 и Нову Варош РГ 08-22 као и разводног гасовода РГ 09-04/3 ГРЧ Глоговик-Сјеница је одређен уважавајући принцип максималног могућег просторног усклађивања са постојећим и планираним зонама заштићених природних и културних добара, инфраструктурних система и грађевинским подручјима постојећих насеља. Коридор гасовода у највећој могућој мери пролази кроз необрасло шумско и пољопривредно земљиште, ван насељених зона и у највећем делу ван грађевинских подручја насеља. Пренамена површина и промена власништва на обухваћеним непокретностима спроводи се искључиво за потребе изградње надземних објеката који су у функцији планираног гасовода и приступних путева. За потребе изградње линијског дела гасовода и пратеће инфраструктуре (електроенергетска и телекомуникациона мрежа) потребан простор се обезбеђује у форми трајне службености пролаза/заузећа без промене власништва над обухваћеним непокретностима.

Планирање, коришћење, уређење и заштита простора разводног гасовода заснивају се на следећим принципима:

- *Одрживог просторног развоја енергетске инфраструктуре* - коришћењем еколошки прихватљивих извора енергије, посебно ресурса природног гаса који представља део европске енергетске мреже, уз постизање економске оправданости, социјалне прихватљивости и еколошке одрживости;
- *Активирање даљег развоја привреде на подручју југозападног дела Србије,*
- *Смањивања штетног утицаја на животну средину* - унапређењем и очувањем квалитета животне средине применом мера заштите и превенцијом од негативних утицаја и ризика за животну средину у зони коридора гасовода.

Изградња разводног гасовода засниваће се на поштовању следећих принципа:

- Европских и домаћих стандарда и добре праксе планирања изградње и коришћења гасовода;

- Еколошке поузданости, којом се обезбеђује заштита од негативних утицаја на животну средину, природу, природне и културне вредности у коридору гасовода и непосредном окружењу;
- Стабилности система, који омогућава дугорочно функционисање и испуњење основних циљева реализације гасовода;
- Безбедности, којом се са високим степеном поузданости гарантује сигурност људских живота и материјалних добара од евентуалних хаварија на систему;
- Економске исплативости и одрживости, укључујући и позитивне еколошке ефекте због супституције коришћења традиционалних фосилних енергената.

Задатак израде Просторног плана је детаљна разрада планских решења и утврђивање смерница Просторног плана за директно спровођење, на основу којих се могу издати локацијски услови.

Ови елементи за директно спровођење су неопходни за дефинисање просторне, технолошке или функционалне везе коридора разводног гасовода са непосредним окружењем, као и положај и правила уређења, грађења и коришћења надземних објеката и површина у коридору гасовода. Такође, утврдиће се смернице и основе за измену и допуну важећих и израду нових планских документа, као и даљу разраду на нивоу техничке документације.

1.1.2 Садржај Просторног плана

У изради Просторног плана и овог Извештаја о стратешкој процени примењен је приступ интегралног и континуалног планирања са нагласком на тражењу мере одрживости кроз интеграцију циљева и потреба заштите природних вредности и животне средине, квалитета живота становника и друштвено-економског развоја.

Садржај Плана у потпуности је усклађен са легислативом и садржи све елементе прописане Правилником о садржини, начину и поступку израде докумената просторног и урбанистичког планирања („Службени гласник РС“, бр. 32/2019).

1.1.3 Циљеви заштите, развоја и уређења у Просторном плану

Основни циљеви дугорочног развоја, коришћења и уређења подручја Просторног плана су: утврђивање смерница за подршку развоју привреде, становништва, насеља и активности, у погледу снабдевања поузданим енергентом, уз уважавање економских, техничко-технолошких, еколошких, социјалних и просторно-функционалних критеријума реализације система; обезбеђење услова за реализацију, усклађивање и боље функционисање инфраструктурних система у окружењу коридора гасовода и др.

Општи циљ израде Просторног плана јесте дефинисање планског основа и обезбеђење просторних услова за изградњу, опремање и функционисање разводног гасовода РГ 08-20 Златибор-Пријепоље са одвојцима за Прибој РГ 08-21 и Нову Варош РГ 08-22 као и разводног гасовод РГ 09-04/3 ГРЧ Глоговик-Сјеница, као и за развој и функционисање других инфраструктурних система у коридору.

Просторни развој подручја посебне намене инфраструктурног коридора гасовода засниваће се на остваривању следећих посебних циљева:

- утврђивање планских решења којима се обезбеђује простор за изградњу коридора разводног гасовода, утврђује посебан режим коришћења и уређења простора у коридору са одвојцима разводног гасовода, обезбеђују се услови за поуздано снабдевање гасом привреде и насеља, и туристичких комплекса у ширем окружењу;

- дефинисање односа са осталим наменама и инфраструктурним системима у ширем заштитном појасу и зони утицаја гасовода, ради боље интеграције и веће улоге на привредни и социјални развој окружења;
- усклађивање положаја разводног гасовода и осталих постојећих и планираних инфраструктурних система у коридору (државног пута, железничке пруге, електроенергетске и телекомуникационе инфраструктуре) и њихових заштитних појасева;
- усаглашавање и решавање потенцијалних конфликта везаних за пролазак коридора разводног гасовода кроз грађевинска подручја насеља, пољопривредно и шумско земљиште.

1.1.4 Однос према другим документима – плановима, стратегијама и програмима

Закон о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године

„Службени гласник РС”, број 88/10.

Просторни план Републике Србије међу оперативним циљевима дефинише побољшање енергетске ефикасности и коришћење еколошки прихватљивих ресурса-извора енергије.

Основу гасоводног система Републике Србије чини магистрални гасовод Хоргош-Сента-Госпођинци-Батајница-Велика Плана-Параћин-Појате-Ниш са системом доводних и разводних гасовода и градских дистрибутивних мрежа средњег и ниског притиска. Актуелни транспортни гасоводни систем Републике Србије омогућава транспорт око 15 милиона м³/дан, у шта је укључено и 2 милиона м³ за Босну и Херцеговину.

У наредном периоду предвиђа се градња нових гасовода у Републици Србији у дужини од више стотина километара. Међу стратешким приоритетима у сектору гасне привреде предвиђено је и повезивање са гасоводним системима суседних држава, међу којима и са Републиком Српском. Основни циљ развоја енергетске инфраструктуре је активно учешће Републике Србије у планирању и изградњи стратешке-регионалне и паневропске енергетске инфраструктуре за пренос електричне енергије и транспорт нафте и гаса из нових извора снабдевања, укључујући и ургентну градњу подземног складишта гаса у Републици Србији, све у циљу поузданог и сигурног снабдевања потрошача у Републици Србији. Међу оперативним циљевима утврђена је и изградња разводне/дистрибутивне мреже природног гаса у Војводини, централној, западној, источној и јужној Србији (индивидуални потрошачи).

Програм имплементације Просторног плана Републике Србије за период од 2016 до 2020 године

„Службени гласник РС”, број 104/16.

Као један од стратешких приоритета наводи се и разводни гасовод за Златибор-Сјеница (са ГМРС Прибој, ГМРС Пријеполје, ГМРС Нова Варош, ГМРС Сјеница) са периодом реализације до 2021. године.

Стратегија развоја енергетике Републике Србије

„Службени гласник РС”, број 101/15.

Транспортни систем природног гаса у Републици Србији је линијски систем са само једним улазом у земљу, што је неповољно и са становишта енергетске безбедности и са становишта развоја тржишта. Домаће тржиште природног гаса је по свом обиму мало и оптерећено различитим техничким и финансијским проблемима (непостојање гасоводне мреже у свим деловима земље, изразита сезонска неравномерност потрошње, високи трошкови транзита, економски неповољни услови набавке на европском тржишту, огромни постојећи дугови снабдевачима, велики број релативно малих дистрибутивних система и др).

Приоритет развоја овог сектора је обезбеђење гасоводне инфраструктуре у свим деловима земље и обезбеђење повезивања система са системима суседних држава (Републиком

Бугарском, Румунијом, Републиком Хрватском, Републиком Македонијом и др.).

На тај начин би се отворила могућност допремања на тржиште природног гаса и из других праваца снабдевања, и у пракси реализовала идеја о тржишту природног гаса из Уговора о оснивању Енергетске заједнице.

Природни гас је енергент са изразитим техничким и еколошким предностима у односу на друга конвенционална горива, што пружа значајан допринос ефикаснијем и еколошки прихватљивијем коришћењу енергије. Међутим, природни гас је доминантно увозни енергент и његова цена је за сада везана за промену цене нафте на светском тржишту. Значајнија експлоатација неконвенционалног гаса у Европи (евентуално и у Републици Србији), допремање значајнијих количина течног природног гаса или отварање нових праваца снабдевања европског тржишта, могли би евентуално да доведу до пада цене природног гаса у будућности. Производња природног гаса у земљи тренутно задовољава око 20% домаће потрошње са очекиваним трендом опадања, а у билансним резервама је и значајно присуство нискокалоричних гасова (са повећаним садржајем CO₂, азота и сл.), који нису погодни за директно прикључење на гасоводни систем. За гасни сектор Републике Србије од великог значаја била би и реализација гасовода који би омогућио нови правац снабдевања природним гасом, а који би унапредио сигурност снабдевања природним гасом целокупног региона у будућем периоду. Реализација интерконекција са земљама региона и изградња новог правца снабдевања природним гасом ће омогућити значајније коришћење природног гаса за комбиновану производњу топлотне и електричне енергије, у сектору саобраћаја (компримовани природни гас) и др. Комбиновану производњу топлотне и електричне енергије поред примарне примене у индустрији, би требало размотрити и кроз изградњу гасних електрана са комбинованим циклусом у већим индустријским центрима (Нови Сад, Београд, Ниш, Крагујевац, Панчево, Лозница и др). Ове електране могу имати и важну улогу у балансном механизму при интеграцији обновљивих извора, као и битан регионалан значај након успостављања регионалног тржишта електричне енергије. Пројекција потрошње природног гаса до 2030. године има дугорочни тренд раста са садашњих око 2,2 на 4 милијарде м³. Ради валоризације расположивих количина потребно је размотрити и могућност евентуалне изградње гасних електрана, чија би производња примарно била намењена извозу.

Уредба о утврђивању Регионалног просторног плана за подручје подручје Златиборског и Моравичког управног округа

„Службени гласник РС“, број 1/2013

Регионалним просторним планом за подручје Златиборског и Моравичког управног округа један од развојних циљева јесте развој гасоводне мреже и снабдевање природним и течним гасом. Предвиђена је и изградња развојног гасовода од Златибора, поред планине Торник, за Прибој и Нову Варош и деоница за Пријепоље и Сјеницу и изградња ГМРС „Прибој“, „Нова Варош“, „Пријепоље“ и „Сјеница“. Планирани гасоводи би имали већим делом транзитни карактер највишег ранга у Републици Србији, а на местима ГМРС би се остваривала даља дистрибуција гаса, дистрибутивним и градским гасоводима.

Уредба о утврђивању Регионалног просторног плана за подручје подручје Шумадијског, Поморавског, Рашког и Расинског управног округа

„Службени гласник РС“, број 39/2014

Регионалним просторним планом за подручје Шумадијског, Поморавског, Рашког и Расинског управног округа планирана је изградња разводних гасовода и ГМРС за Рашки управни округ, деоница Копаоника – Рашка - Нови Пазар – Тутин од челичних цеви за радни притисак од 50 бара и ГМРС „Рашка“, „Нови Пазар“ и „Тутин“, што би обезбедило повезивање градова и општинских центара.

Остали релевантни плански документи подручја посебне намене

Прелиминарна граница Просторног плана се преклапа или тангира и следеће просторне планове подручја посебне намене, без значајнијег утицаја на саму посебну намену, и то: Просторни план подручја посебне намене инфраструктурног коридора високонапонског далеководна интерконекција 2x400 kV Република Србија (Бајина Башта) - граница Црне Горе - граница Босне и Херцеговине, „Службени гласник РС“, бр. 104/17), Просторни план подручја посебне намене Парка природе Златибор („Службени гласник РС“, бр. 02/20), Просторни план подручја посебне намене специјалног резервата природе Увац („Службени гласник РС“, број 83/10), као просторних планова подручја посебне намене чија је израда у току и то за: системе реверзибилне хидроелектране „Бистрица“ и хидроелектране „Потпећ“, као и инфраструктурног коридора Београд-Јужни Јадран, деоница Пожега- Бољаре (граница са Црном Гором) (аутопут Е-763), и др..

1.2 Стање и фактори природе и животне средине на планском подручју и елементи животне средине за које постоји могућност да буду угрожени

1.2.1 Стање и фактори природе и животне средине

Пољопривредно земљиште

Земљишта намењена пољопривреди чине око 69% укупне површине Просторног плана од чега је око 1510 ха под интензивним културама (23%) и 2952 ха трајних травњака и ливада обухватају (око 46%). Гасовод има делимичан негативан утицај на развој, уређење и функционисање сеоских насеља услед заузимања мањег дела пољопривредног земљишта изградњом објеката гасовода и изузимањем дела пољопривредног земљишта из производње. Подручја под пољопривредним земљиштем (ратарско-сточарска производња) представљају подручја кроз која коридор гасовода пролази мањим делом. Заштита и коришћење пољопривредног земљишта на подручју Просторног плана заснива се на концепту одрживог пољопривредног и руралног развоја који подразумева очување земљишта, воде, биљних и животињских ресурса.

Шуме и шумско земљиште

Подручје Просторног плана обухвата око 2569 ха шумског земљишта на коме преовлађују лишћарске шуме (око 1354 ха, око 53%), жбунасте формације шикара и шибљака обухватају око 791 ха (31%), док су четинарске природне и вештачки састојине мање заступљене, свега на око 424 ха (16%).

Подручје Просторног плана обухвата делове газдинских јединица:

- „Шљивовица“, „Торник“ и „Муртеница“ којима газдује Шумско газдинство „Ужице“ Ужице,
- „Црни врх - Гола брда“, „Црни врх - Љесковац“, „Вучје - Козомор - Вран“, „Прибој - Прибојска Бања“, „Златар I“ и „Златар II“ којима газдује Шумско газдинство „Пријепоље“ Пријепоље,
- „Царичина - Жари“, „Дервента - Бабињаца“, „Цмиљевац - Букова глава I“ и „Козник - Нинаја“ којима газдује Шумско газдинство „Голија“ Ивањица
- „Нинаја“ и „Јарут“ којима газдује Шумско газдинство „Шумарство“ Рашка.

На обраслим површинама шума се налазе састојине цера, граба, борова, букве, јеле, китњака, смрче, сладуна, шикара, шибљак и вештачки подигнуте састојине белог бора, црног бора, оморике и смрче.

Степен угрожености шума од пожара креће се између I и VI степена угрожености, у зависности од заступљене састојине.

Главне намене уређених државних шума су; стална заштита шума (изван газдинског третмана), заштита земљишта од ерозије, парк природе I степен заштите, парк природе II степен заштите, парк природе III степен заштите, заштита вода (водоснабдевања) II степена и производња техничког дрвета.

У обухвату Просторног плана су и шуме високе заштитне вредности НCVF - 4 (заштита земљишта од ерозије, стална заштита шума, заштита вода), представљају подручја која пружају основне природне користи у критичним ситуацијама и НCVF - 1 (парк природе) представљају подручја која на глобалном, регионалном или државном нивоу садрже важне концентрације биодиверзитета.

Коридор гасовода је одабран тако да његова оса на веома мало места и на кратким деоницама пролази кроз високе шумске састојине или кроз изданачке састојине боље структуре и квалитета дрвне масе.

С обзиром да је трајно уклањање шуме неопходно само у експлоатационом појасу, ширине 10-12 m, уз забрану садње вегетације чији корен досеже дубину већу од 1,0 m, то значи да се планираном посебном наменом врши веома мали утицај на шуме, како у погледу површине на којој се уклања дрвеће, тако и запремине дрвне масе.

Заузеће шумских површина изградњом пратећих, надземних објеката гасовода није планирано.

Газдовање шумама односно заштита, гајење и коришћење шума у заштитном појасу гасовода обављаће се у складу са Законом о шумама („Службени гласник РС”, бр. 30/10, 93/12 и 89/15 и 95/18 – др. закон), подзаконским актима и постојећим планским документима донетим на основу тог закона.

У складу са меродавним одредбама Закона о шумама извршиће се потребне измене и допуне основа газдовања шумама сходно новој намени површина у појасу непосредне заштите које су према важећим шумарским документима представљене шумом.

Мере које се односе на заштиту шума и шумски ред у току изградње, експлоатације и одржавања објеката гасовода ближе ће се утврдити у поступку израде и еколошке сертификације техничке документације гасовода.

Геолошки ресурси и експлоатација минералних сировина

У обухвату Просторног плана и ширем окружењу Министарство рударства и енергетике, Сектор за геологију и рударство је одобрило извођење геолошких истраживања минералних ресурса, и то за следећа истражна поља: истраживања нафте и гаса на територији Републике Србије јужно од Саве и Дунава (број решења 310-02-059/2010-06, лист у катастру 1915) за простор омеђен координатама 42°15'22" и 45°03,06" северне географске ширине и 19°00'54" и 23°00'43" источне географске дужине одобрено је предузећу НИС а.д. Нови Сад, као и предузећу „Konstantin Resources d.o.o.“, Београд, на локалитет Јермовац (Cu, Ag, Au). Експлоатационо поље, на подручју Плана, је лежиште магнезита Драглица на Златибору, којим управља предузеће „Магнезит Титово Ужице“.

Министарство рударства и енергетике, Сектор за геологију и рударство је дало сагласности на пројекте одрживог коришћења природних ресурса подземних вода, одобрило истражна поља, експлоатациони простор и оверене резерве, и то за следеће локалитет у непосредној близини граница Просторног плана:

- Експлоатациони простор питке воде у кругу хотела Букег на Златибору и термалне воде у оквиру Spa&Wellness у Прибојској Бањи,.

- Истражна поља термоминералних вода Spa&Wellness у Прибојској Бањи и питких вода изворишта Челице (Прибој на Лиму) и изворишта у насељу Златибор и у хотелу Олимп (Чајетина).
- Оверене резерве у оквиру 17 бушотина термоминералне и питке воде на подручју општина Чајетине, Прибоја и Нове Вароши.

Водни ресурси

На подручју Просторног плана значајни водотоци I и II реда су Црни Рзав, Увац, Лим и Бистрица. Коридор се укршта са водотокима I реда, на деоници од Чајетине ка Новој Вароши, на подручју општине Чајетина, код КО Доброселица са Црним Рзавом. Потом се укршта са током реке Увац, на територији општине Нова Варош, на међи, између КО Сеништа, Рутоша и Радоиње. Са реком Бистрицом која припада категорији водотокова II другог реда, укршта се на подручју КО Бистрица, а у непосредној близини ушћа са реком Лим.

Од мањих речних токова укршта се са Катушницом, Расничком и Кратовском реком. На деоници од Тутина ка Сјеници нема водотокова I и II реда, али коридор пресеца више мањих токова као што су, Точилowska и Воденичка река на територији Тутина, и Читлучка река и Јабланица на територији Сјенице.

Природна добра

Од природних добара која сходно одредбама Закона о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 91/10-исправка, 14/16, 95/18 – др. закон и 71/21) имају својство заштићеног подручја, подручје Просторног плана на површини од око 807 ha обухвата Парк природе „Златибор” проглашен уредбом Владе 2017. године као природно добро од изузетног значаја на површини 41.923 ha („Службени гласник РС”, број 91/17). Управљање заштићеним подручјем уредбом је поверено Јавном предузећу „Србијашуме”, Београд.

Експлоатациони појас гасовода пружа се кроз ово заштићено подручје на дужини око 13,5 km, скоро у целини кроз зону са режимом заштите III степена, а само на дужини 725 m пролази кроз просторну јединицу са режимом заштите II степена под именом „Клисура Увца”, општина Нова Варош, КО Драглица. Укупна површина простора са режимом заштите II степена у границама Просторног плана износи 63 ha, од чега око 19 ha у оквиру просторне јединице под именом „Чигота“, у КО Доброселица, општина Чајетина (на две неједнаке површине) и око 44 ha у оквиру јединице „Клисура Увца“ (такођ, у оквиру две неједнаке површине).

Осим Парка природе, на подручју Просторног плана налази се и Споменик природе „Муника“, општина Нова Варош, КО Сеништа, к.п. бр. 637 и 647, старо стабло мунке, ретког примерка заштићене врсте бора, терцијерног реликта (*Pinus heldreichii*), заштићеног општинским актима 1971. и 2002. године (а занимљиво је и значајно да је ово дрво први пут заштићено 1930. године наредбом начелника златиборског среза). Стабло је удаљено 250 метара од осе гасовода.

Коридор гасовода пролази кроз три еколошки значајна подручја установљена Уредбом о еколошкој мрежи („Службени гласник РС”, број 102/10) и то:

1. ЕЗП „Златибор“, које осим парка природе обухвата подручје од значаја за биљке (IPA), одабрано подручје за дневне лептире (PBA Zlatibor 30) и Emerald подручје (са класификационим кодом РС000034), чија је површина у границама Просторног плана око 820 ha;
2. ЕЗП „Увац и Милешевка“, које осим заштићених подручја „Увац“, „Клисура реке Милешевке“, „Ивље“ и „Равниште“ обухвата међународно и национално значајно зна подручје за птице (RS027IBA), одабрано подручје за лептире (PBA Zlatar 22) и Emerald подручја (Увац РС000025 и Клисура реке Милешевке РС000026), чија је површина у границама Просторног плана око 760 ha;

3. ЕЗП „Пештер“, које укључује Emerald подручје Пештерско поље (RS0000037), међународно значајно подручје за биљке (IPA) и птице (Пештер RS028IBA), као и подручје одабрано за дневне лептире (РВА – Пештер 27), чија је површина у границама Просторног плана око 930 ha.

Актом о условима заштите природе, који је издало Министарство заштите животне средине, на ширем подручју Просторног плана, односно у границама катастарских општина у обухвату плана, евидентирани су кључне вредности дивљег живог света флоре и фауне, односно заштићене биљне (змијоглавка, линцура, балкански ендемит *Silene pusilla subsp. monachorum*, више врста орхидеја и др.) и животињске (белоглави сун, орао змијар, сиви соко и др.) врсте.

Станишта тих врста и евентуалне друге природне вредности (објекти и појаве геонаслеђа, карактеристични предели), нису картографски идентификоване тако да нема меродавних сазнања да се те вредности налазе у експлоатационом појасу или на самој оси полагања цевни гасовода. Прелиминарном анализом нити кроз услове заштите природе, на оси гасовода нису евидентирани стабла дрвећа и жбуња строго заштићених врста или значајна у погледу димензија, старости и других обележја.

Деоница гасовода кроз заштићена и еколошки значајна подручја у складу је са меродавним одредбама Закона о заштити природе и генерално је прихватљива са становишта прописаних режима и мера заштите заштићених подручја и циљева управљања еколошки значајним подручјима. Изградња, експлоатација и одржавање објеката гасовода не индикују неповољне промене станишта од посебног значаја за очување популација дивљих врста, објеката геонаслеђа и места са карактеристичним обележјима предела.

Сходно Закону о заштити природе, уколико се у току радова наиђе на геолошка и палеонтолошка документа (фосили, минерали, кристали и др.) која би могла представљати заштићену природну вредност налазач је дужан да о налазу обавести министарство надлежно за послове заштите животне средине у року од осам дана од проналаска и предузме мере заштите од уништења, оштећивања или крађе до доласка овлашћеног лица. Такође, сходно одредбама Закона о заштити природе, на подручју Просторног плана ће се у току његове имплементације детаљно картирати станишта што ће представљати основу за утврђивање и спровођење мера њихове заштите и очувања.

Детаљне мере заштите природних вредности, односно дивљих врста и њихових станишта, предела и геонаслеђа које се морају применити у току извођења радова и одржавања објеката гасовода ближе ће се утврдити у поступку израде и еколошке сертификације техничке документације гасовода. Инвеститор ће обезбедити услове да се у експлоатационом појасу изврши детаљно картирање приоритетних типова станишта, станишта, популација или примерака значајних врста дивље флоре и фауне и могућих појава и објеката геонаслеђа. Осим одређивања и спровођења посебних мера за очување био и геодиверзитета, неопходно планирати и изводити еколошки безбедне радове на секторима поред и преко водотока, спровести ефикасну антиерозиону заштиту и доследно очување и унапређење пејсажа.

Непокретна културна добра

На подручју Просторног плана (у појасу ширине 2x300 m), статус утврђеног односно заштићеног непокретног културног добра (НКД), сходно Закону о културном наслеђу („Службени гласник РС”, број 129/21) и Закону о културним добрима („Службени гласник РС”, бр. 71/94, 52/11-др. закон и 99/11-др. закон, 6/20- др.закон, 35/21-др. закон и 129/21-др. закон) имају следећа места и објекти:

1. Споменик са спомен-гробницом стрељаних рањеника, Шумнато брдо (Главуца) на Златибору, споменик културе проглашен одлуком Владе РС 2019. године, посвећен партизанским рањеницима, стрељаним и тенковима изгаженим на Златибору у новембру 1941.

године; општина Чајетина, КО Чајетина, к.п. бр. 4624/1; актом о проглашењу око споменика је установљена заштићена околина површине око 5 ha; споменик је од осе гасовода одаљен око 50 m а заштићена околина је малом површином (око 0,05 ha) обухваћена појасом детаљне регулације.

2. Црква Свете Тројице, споменик културе проглашен одлуком Владе РС 1997. године, општина Нова Варош, КО Бистрица, к.п. бр. 2455; од осе гасовода удаљена око 200 m. Евидентирана непокретна културна добра под претходном заштитом не налазе се у границама подручја Просторног плана.

У актима о условима чувања, одржавања, коришћења и мерама заштите утврђених културних добара и добара која уживају претходну заштиту које су за потребе овог Просторног плана издали Републички завод за заштиту споменика културе и Завод за заштиту споменика културе Краљево дати су спискови археолошких локалитета и других културних добара која уживају претходну заштиту у границама катастарских општина у обухвату Просторног плана.

За већи део подручја Просторног плана локације НКД која уживају претходну заштиту а налазе се у границама коридора гасовода одређене су оквирно и приказане на рефералној карти, и то: на територији општине Нова Варош, у КО Рутоши - археолошки локалитети Црквине, Црква Јања, Громиле, Римско гробље и објекатат народног градитељства воденица Богдана Љубојевића), у општини Прибој, КО Бања - археолошки локалитет Грачаница и КО Кратово - археолошки локалитет Шћеповића поље и на територији општине Пријепоље, КО Дренова - археолошки локалитети Сеоско гробље, Грчко гробље и Кукрика.

За територију општина Сјеница и Тутин нема поузданих (меродавних) локацијских података за НКД која уживају претходну заштиту. Из списка тих добара који се односе на целе катастарске општине, условно су издвојени археолошки локалитети за које се претпоставља да се налазе границама Просторног плана, и то: на територији општине Сјеница, у КО Кијевци – локалитети Вранотићки до и Фирово брдо, у КО Расно – локалитети Црквиште, северно од села, Шихитско гробље, Сватовско гробље, муслиманско гробље на путу за Камешницу, Лартинско гробље-Локве, у КО Њетановиће, локалитет Црквиште, на територији општине Тутин, у КО Баћице - локалитети Кишино-Црквено брдо, Мустафина гропа, Латинско гробље – Старо гробље, Муслиманско гробље испод Црквеног брда, у КО Глоговик, локалитети Латинско гробље са осам хумки на раскрсници путева, Хумке, Црквиште, Латинско гробље, пећина код Закуда, Муслиманско гробље, у КО Делимеђе локалитети Тумули, Делимеђски крш, Дуварине, Долови, Мисирац, Муслиманско гробље, у КО Мелаја - Латинско гробље, Старо гробље, Хумке, Станови и у КО Чаровина, локалитет Бегдолина и Алијин гај.

Основно планско решење коридора гасовода, дефинисано осом цевовода, положајем пратећих и инфраструктурних објеката, ширином експлоатационог и заштитног појаса, техничким, физичким и временским параметрима изградње, не угрожава интегритет и вредности заштићених и генерално је прихватљиво у односу на циљеве очувања вредности културног наслеђа. Препоручују се, у току главних активности на спровођењу Просторног плана (израда техничке документације, изградња и одржавање објеката и инсталација), пажљиво и одговорно планирање и примена свих мера заштите на непокретним културним добрима и њиховој заштићеној околини, према Закону о културном наслеђу, Закону о културним добрима, појединачним актима о проглашењу заштите и посебним условима надлежног завода, уколико се закључи да неко НКД може бити под утицајем наведених активности

Простори на којима се налазе заштићена непокретна културна добра (Споменик и спомен-гробница на Златибору и Црква Св. Тројице у Бистрици и њихова заштићена или непосредна околина), нису предмет детаљне разраде нити нових планских намена (осим мале површине од 5 ари на заштићеној околини споменика којој се задржава намена заштите одређена актом Владе), тако да се овим просторним планом не уносе промене у постојећи начин заштите, одржавања и коришћења наведених добара. Просторним планом на заштићеним споменицима културе и њиховој околини нису предвиђени нити дозвољени радови на раскопавању,

преправљању, рушењу, изградњи објеката, одлагању отпада, отварања каменолома и експлоатацији материјала, превођењу вода високог напона и др.

Елементи животне средине

Воде

Коридор гасовода се укршта са следећим водотоцима: Црни Рзав, Увац, Лим и Бистрица. Од мањих речних токова укршта се са Катушницом, Расничком и Кратовском реком. У Извештају о квалитету воде Агенције за заштиту животне средине Републике Србије за 2022. годину постоје званични извештаји о следећим речним токовима:

Лим

Испитивање квалитета воде реке Лим вршено је на профилу Пријепоље, где је у односу на резултате испитивања рН вредности сврстан у категорију I-IV, а у односу на суспендоване честице I-II класу. У односу на растворени кисеоник и ХПК сврстан је у I класу, а по параметрима БПК и укупни огрански угљеник у II класу.

Према укупном азоту и нитратима сврстава се у I класу, а према нитритима, укупном фосфору и ортофосфатима у II класу. У погледу концентрације амонијум јона налази се у III класи. У односу на концентрацију хлорида и сулфата налази се у I класи.

У првој класи се налази и у погледу концентрације арсена, бора, бакра, цинка, хрома и мангана, док је у погледу гвожђа у II класи.

Увац

Испитивање квалитета воде реке Увац вршено је на профилу Прибој (мост на граници), где је у односу на резултате испитивања рН вредности сврстан у категорију I-IV, а у односу на суспендоване честице I-II класу. У односу на растворени кисеоник сврстан је у I класу, а по параметрима БПК, ХПК и укупни огрански угљеник у II класу.

Према укупном азоту и нитратима сврстава се у I класу, а према нитритима и ортофосфатима у II класу. У погледу концентрације амонијум јона и укупном фосфору налази се у III класи. У односу на концентрацију хлорида и сулфата налази се у I класи. У првој класи се налази и у погледу концентрације арсена, бора, бакра, цинка, хрома, гвожђа и мангана.

Ваздух

Подаци о квалитету ваздуха који су елаборирани у наставку преузети су од Агенције за заштиту животне средине (Годишњи извештај о стању квалитета ваздуха у Републици Србији 2022. године). Током 2022. године Агенција за заштиту животне средине је спроводила оперативни мониторинг квалитета ваздуха само за станицу у Прибоју. Остале општине/градови нису у систему државног мониторинга квалитета ваздуха. Ниједан град/општина у границама плана на својој територији нема аутоматске станице за мониторинг квалитета ваздуха у оквиру државне мреже мерних места, у надлежности Агенције за заштиту животне средине.

Ипак, у Извештају о стању квалитета ваздуха у Србији на територији Прибоја вршена су мерења у 2022. години и то за следеће параметре: олово, арсен, никл, кадмијум (на мерној станици Прибој Дом) и SO₂, NO₂ и чађ (на мерној станици Прибој дечији вртић). Иако се наведене станице не налазе у обухвату плана, могу оквирно дати нивое загађења ваздуха у околини подручја Плана.

У погледу концентрације никла, олова, кадмијума и арсена, општина Прибој не прелази граничне средње годишње вредности. У погледу концентрације и SO₂ и NO₂, општина Прибој не прекорачује граничне вредности, док су у погледу чађи у 2022. години граничне вредности

евидентираних 25 дана у години, са средњом годишном вредношћу од $19 \mu\text{g}/\text{m}^3$ и максималном од $103 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Са становишта утицаја на кључне елементе и показатеље стања животне средине осетљива је и значајна фаза изградње гасовода, док се трајни ефекти, везани за експлоатацију и одржавање гасовода не сматрају перспективним. Током транспорта опреме, земљаних радова и бетонирања, може доћи до привремене неповољне промене горњих слојева земљишта услед механичког утицаја тешких машина. Нису планирани објекти који ће у току експлоатације негативно утицати на биолошки и хемијски састав земљишта у делу коридора гасовода.

Становништво и насеља

Коридор планираног гасовода пролази кроз 34 насеља у оквиру 6 јединица локалне самоуправе, у највећој мери ван зона насеља и ван других грађевинских рејона, на претежно шумском и пољопривредном земљишту. У одређеним деловима, коридор пролази кроз изграђене површине, што ће у зависности од појаса заштите у већој или мањој мери утицати на становништво и будуће функционисање насеља.

Планирани гасовод РГ 08-20 Златибор-Пријепоље (са одвојцима за Прибој и Нова Варош) пролази кроз делове следећих насеља: Доброселица, Златибор (градско), Љубиш, Рудине (општина Чајетина), Дренова, Расно, Ташево (општина Пријепоље), Бања, Кратово (општина Прибој), Бистрица, Драглица, Дражевићи, Нова Варош (градско), Радоиња, Рутоши, Сеништа (општина Нова Варош).

Планирани гасовод РГ 09-04/3 Глоговиц-Сјеница пролази кроз делове следећих насеља: Араповиће, Баљен, Баћица, Глоговик, Делимеђе, Мелаје, Точилово, Чаровина (општина Тутин), Аливеровиће, Врсјенице, Драгојловиће, Зајечиће, Кијевци, Крће, Расно, Сјеница (градско), Цетановиће, Читлук (општина Сјеница).

Укупан број становника у насељима кроз које пролази коридор, према попису из 2011. године износио је 38137, док је у овом подручју 2022. године пописано укупно 35833 становника. Процес депопулације присутан је у већини насеља, док је пораст броја становника забележен у 10 насеља (Златибор, Аливеровиће, Араповиће, Врсјенице, Глоговик, Зајечиће, Мелаје, Расно, Точилово, Цетановиће).

У обухвату шире заштите гасовода (ширине 400 m, по 200 m са обе стране осе цевовода) за деоницу РГ 08-20 и одвојке РГ 08-21 и РГ 08-22 налазе се изграђени објекти у деловима насеља: Доброселица, Златибор, Љубиш, Рудине (општина Чајетина), Бистрица, Драглица, Рутоши, Сеништа (општина Нова Варош), Дренова Расно (општина Пријепоље), Бања, Кратово (општина Прибој).

У обухвату шире заштите гасовода за деоницу РГ 09-04/3 налазе се изграђени објекти у деловима насеља: Араповиће, Баћица, Глоговик, Мелаје, Точилово (општина Тутин), Аливеровиће, Зајечиће, Кијевци, Расно и Цетановиће (општина Сјеница).

Гасовод има делимично негативан утицај на развој, уређење и функционисање сеоских подручја услед заузимања дела пољопривредног земљишта изградњом објеката гасовода и ограничењима у коришћењу обрадивог пољопривредног и шумског земљишта у делу обухваћеног експлоатационим појасом гасовода. Такође, током извођења радова на изградњи гасовода очекују се привремене негативне утицаје услед буке и загађење ваздуха насталих радом механизације и транспортних средстава у насељима која су у непосредној близини коридора гасовода.

Основни критеријум за дефинисање правила уређења и грађења по појасима заштите гасовода јесте густина насељености, које се утврђује на основу постојеће изграђености простора у

функцији становања и боравка/окупљања већег броја људи. Густина насељености одређује се у обухвату заштитног појаса гасовода (ширине 200 m обострано од осе гасовода) у дужини јединице појаса гасовода од 1 km. Према критеријуму густине насељености, дефинишу се следеће класе локације кроз које пролази коридор гасовода:

- Класа локације I – појас гасовода у којем се на јединици дужине налази до шест стамбених зграда нижих од четири спрата.
- Класа локације II – појас гасовода у којем се на јединици дужине налази више од шест, а мање од 28 стамбених зграда нижих од четири спрата.
- Класа локације III – појас гасовода у којем се на јединици дужине налази 28 или више стамбених зграда нижих од четири спрата или на коме се налазе пословне, индустријске, услужне, школске, здравствене и сличне зграде и јавне површине (игралишта, шеталишта, рекреациони терени, отворене позорнице, спортски терени, сајмишта, паркови и др), на којима се трајно или повремено задржава више од 20 људи, а налазе се на удаљености мањој од 100 m од осе гасовода.
- Класа локације IV – појас гасовода у коме на јединици појаса гасовода преовлађују четвороспратне или вишеспратне зграде.

Наведена класификација насеља је индикативна, а коначне класе локације утврдиће се техничком документацијом. На основу класе локације, одређује се минимална дубина укопавања цевовода, дебљина зида цеви гасовода и обим радиографског испитивања заварених спојева. У зависности од растојања постојећих објеката од цевовода (или простора где се очекује повремено боравак већег броја људи) могу се применити и мере додатне техничке заштите као што су: повећана дубина укопавања цевовода, постављање заштитне цеви или заштитних плоча изнад цевовода, појачана контрола изведених радова на заваривању и друге одговарајуће мере.

Употреба земљишта

Деоница / одвојак	Коришћење земљишта (ha - %)											Укупно	
	Пољопривредно		Шумско		Водно		Остало		Жбунаста и травната вегетација				
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	
1. РГ 08-20 Златибор-Пријепоље	347,19	23,00	985,19	55,42	1,87	57,54	95,37	50,69	1449,77	49,11	2879,39	44,77	
одвојак за Прибој РГ 08-21	312,83	20,72	257,34	14,47	0,00	0,00	45,69	24,29	169,45	5,74	785,31	12,21	
одвојак за Нову Варош РГ 08-22	55,76	3,69	343,13	19,30	0,00	0,00	5,73	3,05	240,11	8,13	644,73	10,02	
2. РГ 09-04/3 ГРЧ Глоговик-Сјеница	793,89	52,59	192,25	10,91	1,38	42,46	41,33	21,97	1092,98	37,02	2121,83	33,00	
<i>Укупно</i>	<i>1509,67</i>	<i>100,00</i>	<i>1777,91</i>	<i>100,0</i>	<i>3,25</i>	<i>100,0</i>	<i>188,12</i>	<i>100,0</i>	<i>2952,31</i>	<i>100,0</i>	<i>6431,26</i>	<i>100,00</i>	

Табела 1.2: Биланс коришћења земљишта по деоницама и одвојцима

1.2.2 Елементи животне средине за које постоји могућност да буду изложени утицају

Полазишта за релативизацију потенцијалних конфликтних интереса између посебних намена и у односу на одрживи развој подручја и локалних заједница једним делом су дефинисана Просторним планом, док ће други део представљати утврђивање конкретних техничких мера заштите у оквиру Студије/а о процени утицаја пројекта гасовода на животну средину.

1.2.3 Разматрана питања и проблеми животне средине у Плану и разлози за изостављање одређених питања из поступка СПУ

Питања животне средине која су разматрана у Просторном плану односе се на заштиту: природних и културних добара, пољопривредног и шумског земљишта, водних ресурса и ваздуха. У том контексту су дефинисане смернице за заштиту животне средине које је потребно применити у току имплементације Просторног плана приликом израде техничке документације.

Сва наведена питања у вези са заштитом животне средине на планском подручју прилагођена су стратешким пропозиција Просторног плана. Детаљне опсервације појединих чинилаца животне средине, одређивање конкретних утицаја и мера заштите, биће предмет Студије/а о процени утицаја пројекта на животну средину која ће се радити за ниво техничке документације.

1.2.4 Претходне консултације са заинтересованим органима и организацијама

У току израде Просторног плана, обављене су консултације и сарадња са релевантним институцијама, а у редовном поступку су прибављени следећи услови и мишљења:

Бр	Назив институције
1.	МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ, ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВРЕДЕ Републичка дирекција за воде, Булевар уметности 2а, 11 070 Нови Београд
2.	МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ, ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВРЕДЕ Немањина 22-26, 11 000 Београд
3.	МИНИСТАРСТВО ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ Омладинских бригада 1, 11070 Нови Београд
4.	МИНИСТАРСТВО ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ Сектор за планирање и управљање, Група за заштиту од великих хемијских удеса, Омладинских бригада 1 11070 Нови Београд
5.	МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ Сектор за ванредне ситуације, Кнеза Милоша 101, 11 000 Београд
6.	МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ, Управа за заједничке послове, Булевар Михаила Пупина 2, 11 070 Нови Београд
7.	МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ Сектор за материјалне ресурсе, Управа за инфраструктуру, Бирчанинова бр. 5, 11000 Београд
8.	МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊЕ И СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ Булевар Михајла Пупина бр. 2, 11 070 Нови Београд
9.	МИНИСТАРСТВО ДРЖАВНЕ УПРАВЕ И ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ Влајковићева 10, 11 000 Београд
10.	МИНИСТАРСТВО ЗА РАД, ЗАПОШЉАВАЊЕ, БОРАЧКА И СОЦИЈАЛНА ПИТАЊА Немањина 22-26, 11 000 Београд
11.	МИНИСТАРСТВО ЗДРАВЉА Немањина 22-26, 11 000 Београд
12.	МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ И ИНФОРМИСАЊА Влајковићева 3, 11 000 Београд
13.	МИНИСТАРСТВО ПРИВРЕДЕ Кнеза Милоша бр. 20, 11 000 Београд
14.	МИНИСТАРСТВО СПОРТА Немањина 22-26, 11 000 Београд

15.	МИНИСТАРСТВО РУДАРСТВА И ЕНЕРГЕТИКЕ Немањина 22-26, 11 000 Београд
16.	МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ Немањина 22-26, 11 000 Београд
17.	МИНИСТАРСТВО СПОЉНИХ ПОСЛОВА, Кнеза Милоша 24-26, 11000 Београд
18.	ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ „ПУТЕВИ СРБИЈЕ” Булевар краља Александра 282, 11 000 Београд
19.	„ИНФРАСТРУКТУРА ЖЕЛЕЗНИЦЕ СРБИЈЕ” А.Д. БЕОГРАД Немањина 6, 11 000 Београд
20.	ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ „ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ”, Дирекција за стратегију и инвестиције, Војводе Степе 412, 11 000 Београд
21.	ДИРЕКТОРАТ ЦИВИЛНОГ ВАЗДУХОПЛОВСТВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ Скадарска 23, 11070 Нови Београд
22.	НАФТНА ИНДУСТРИЈА СРБИЈЕ А.Д. Народног фронта 12, 21000 Нови Сад
23.	ЈП „СРБИЈАГАС” Народног фронта 12, 21 000 Нови Сад
24.	"ЈУГОРОСГАЗ" А.Д. Змај Јовина 8-10, 11 000 Београд
25.	ЈП „ТРАНСНАФТА” Бјелановићева 2, 11000 Београд
26.	АКЦИОНАРСКО ДРУШТВО „ЕЛЕКТРОМРЕЖА СРБИЈЕ” Кнеза Милоша 11, 11000 Београд
27.	ЈП ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ Балканска 13, 11000 Београд
28.	РЕПУБЛИЧКИ СЕИЗМОЛОШКИ ЗАВОД Ташмајдански парк б.б., П.фах 16, 11 120 Београд
29.	РЕПУБЛИЧКИ ХИДРОМЕТЕОРОЛОШКИ ЗАВОД Кнеза Вишеслава 66, 11 000 Београд
30.	РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ Радослава Грујића 11, 11 000 Београд
31.	ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ ПРИРОДЕ СРБИЈЕ Др Ивана Рибара 91, 11 070 Нови Београд
32.	ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ „СКИЈАЛИШТА СРБИЈЕ” Милутина Миланковића 9, 11 070 Нови Београд
33.	ЈП „СРБИЈАШУМЕ” Булевар Михајла Пупина 113, 11 070 Нови Београд
34.	ЦЕНТАР ЗА РАЗМИНИРАЊЕ Војводе Тозе 31, 11 050 Београд
35.	ЈП „ЕМИСИОНА ТЕХНИКА И ВЕЗЕ” Кнеза Вишеслава 88, 11 000 Београд
36.	ЈП „ПОШТА СРБИЈЕ” Дирекција за поштанску везу, Таковска 2, 11 000 Београд
37.	„ТЕЛЕКОМ СРБИЈА” А. Д. Дирекција за технику и везе, Таковска 2, 11 000 Београд
38.	УЕТТЕЛ Д.О.О. Омладинских бригада 90, 11 070 Београд
39.	А1, Сектор приступне мреже, Омладинских бригада 21, 11 070 Нови Београд
40.	СЕТIN d.o.o. Beograd Омладинских бригада 90 11 070 Београд
41.	РАДИО ТЕЛЕВИЗИЈА СРБИЈЕ Таковска 10, 11 000 Београд
42.	РАТЕЛ- РЕПУБЛИЧКА АГЕНЦИЈА ЗА ЕЛЕКТРОНСКЕ КОМУНИКАЦИЈЕ И ПОШТАНСКЕ УСЛУГЕ Вишњићева 8, 11 000 Београд
43.	КОНТРОЛА ЛЕТЕЊА СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ – „SMATSA“ ДОО, Трг Николе Пашића 10, 11000 Београд
44.	ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ Краљево Цара Лазара бр 24 36000 Краљево
45.	ОПШТИНСКА УПРАВА ОПШТИНЕ ЧАЈЕТИНА Александра Карађорђевића 34 31 310 Чајетина
46.	ОПШТИНСКА УПРАВА ОПШТИНЕ НОВА ВАРОШ Карађорђева 32 31 320 Нова Варош

47.	ОПШТИНСКА УПРАВА ОПШТИНЕ ПРИЈЕПОЉЕ Трг братства и јединства бр 1 31 300 Пријепоље
48.	ОПШТИНСКА УПРАВА ОПШТИНЕ ПРИБОЈ 12. јануара бр 108 31 330 Прибој
49.	ОПШТИНСКА УПРАВА ОПШТИНЕ СЈЕНИЦА Змаја од Босне бр 1 36 310 Сјеница
50.	ОПШТИНСКА УПРАВА ОПШТИНЕ ТУТИН Хусеина Бега Градашчевића бр 7 36 320 Тутин

2. ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА

Према члану 14. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину општи и посебни циљеви стратешке процене дефинишу се на основу захтева и циљева у погледу заштите животне средине у другим плановима и програмима, циљева заштите животне средине утврђених на нивоу Републике Србије и међународном нивоу, прикупљених података о стању животне средине и значајних питања, проблема и предлога у погледу заштите животне средине у плану или програму. На основу дефинисаних циљева врши се избор одговарајућих индикатора који ће се користити у изради стратешке процене.

2.1. Општи циљеви стратешке процене

Општи циљеви стратешке процене дефинисани су на основу захтева и циљева у погледу заштите животне средине у другим плановима и програмима, циљева заштите животне средине утврђених на нивоу Републике и циљева заштите животне средине дефинисаних у међународним документима и бројним конвенције о заштити животне средине којима је приступила наша земља. На основу циљева у погледу заштите животне средине наведених у плановима и стратегијама дефинисани су општи циљеви СПУ који се односе на следеће области животне средине:

- управљање квалитетом основних чинилаца животне средине;
- заштита природне и културно-историјске баштине и
- становништво, људско здравље и социо-економски развој.

Општи циљеви Стратешке процене припремљени су на основу стратешких питања заштите животне средине од значаја за планско подручје и циљева и захтева у области заштите животне средине релевантних секторских докумената. Обезбеђење просторних услова за изградњу предметног гасовода са припадајућом инфраструктуром, у складу са економским могућностима и уз очување животне средине. Основни циљ заштите животне средине на планском подручју је очување стања животне средине, у односу на постојеће стање и планирану изградњу и рада планираног гасовода, уз примену начела превенције и предострожности и начела одрживог развоја у будућем развоју планског подручја.

2.2. Посебни циљеви стратешке процене

Посебни циљеви Стратешке процене утицаја на животну средину утврђени су на основу доступних података анализе затеченог стања животне средине, доступне литературе, законске регулативе, проблема, ограничења и потенцијала подручја Просторног плана, као и приоритета за решавање проблема у складу са општим циљевима и начелима заштите животне средине. Одговорно планирање и коришћење простора у захвату Просторног плана представљају услов превентивне заштите и побољшања стања у простору и животној средини.

2.3. Избор индикатора

У оквиру СПУ избор индикатора је извршен из «Основног сета УН индикатора одрживог развоја», у складу са Упутством које је издало Министарство науке и заштите животне средине у фебруару 2007. године и ("Службени гласник РС", број 37/2011).

Овај сет индикатора заснован је на концепту «узрок-последница-одговор». Индикатори “узрока” означавају људске активности, процесе и односе који утичу на животну средину, индикатори “последница” означавају стање животне средине, док индикатори “одговора” дефинишу политичке опције и остале реакције у циљу промена “последница” по животну средину.

Сет индикатора у потпуности одражава принципе и циљеве одрживог развоја. Избор индикатора наведених у табели 2.1. у складу је са планираним активностима на подручју реализације Просторног плана и њиховим могућим утицајима на квалитет животне средине и послужиће за евалуацију планских решења.

Посебан циљ СПУ	Индикатор
ЕКОНОМСКИ И СОЦИЈАЛНИ РАЗВОЈ	
Смањење степена незапослености	- број запослених на реализацији пројекта
Унапређење економског развоја	- вредност инвестиционих улагања и користи по ЖС
Унаређење квалитета живота и здравља становништва	- % становништва са могућношћу прикључења на гасовод - % смањења емисије загађујућих материја у ваздух из индивидуалних ложишта и других конвенционалних видова коришћења енергије
ВАЗДУХ	
Смањење емисије штетних гасова у ваздух	- учесталост прекорачења граничних вредности загађујућих материја у ваздух; - утицај на смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште - смањење изложености становништва загађеном ваздуху
ЗЕМЉИШТЕ	
Очување квалитета земљишта (пољопривредног и шумског)	- површина деградације земљишта и шума (ha)
ВОДЕ	
Смањити загађење површинских и подземних вода	- биолошка потрошња кисеоника у површинским водама (БПК5) (mg O ₂ /l) - емисије загађујућих материја из тачкастих извора у ВТ (kg/год.) - загађене (непречишћене) отпадне воде (%) - постројења за пречишћавање отпадних вода из јавне канализације (%) - промена квалитета воде као последица антропогених активности у сектору вода
Очување обрадивог пољопривредног земљишта	- % промене намене земљишта
БИОДИВЕРЗИТЕТ	
Очување биодиверзитета, станишта и предела	- % шумског земљишта под утицајем пројекта - % учешћа заштићених области у односу на укупну површину - % површина на којима су евидентирани заштићене и строго заштићене врсте флоре и фауне
СУБЈЕКТИ СИСТЕМА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	
Повећање инвестиције за систем заштите животне средине	- издаци из буџета, накнаде, таксе, субвенције

Табела 2.1. Избор индикатора у контексту постављених циљева

3. ПРОЦЕНА МОГУЋИХ УТИЦАЈА СА ОПИСОМ МЕРА ПРЕДВИЂЕНИХ ЗА СМАЊЕЊЕ НЕГАТИВНИХ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

У складу са законским одредбама, у овом поглављу је приказан начин на који је извршена процена утицаја Просторног плана на животну средину, у складу са циљевима Стратешке процене, укључујући процену утицаја два варијантна решења на животну средину.

Просторни план ће представљати оквир за развој гасовода и пратеће инфраструктуре, а могућа загађења по својим карактеристикама, интензитету и просторној дисперзији могу имплицирати негативне утицаје у животnoj средини на планском подручју.

У току извођења радова за реализацију планом предвиђених садржаја може се очекивати ангажовање велике грађевинске оперативе као и коришћење савремене грађевинске механизације. Сва та механизација издувним гасовима загађује ваздух, ствара буку, а могуће је загађење површинских и подземних вода. Зависно од ангажованости радника и механизације при извођењу радова на изградњи објеката, саобраћајних површина и објеката инфраструктуре зависиће и емисија загађујућих материја. Количина емитованог загађења је локалног карактера, просторно и временски ограничена. Емитовање буке при раду грађевинских машина и камиона је присутно, и у оваквим ситуацијама емитована бука достиже ниво од 85 dB(A) до 90 dB(A). Разни грађевински и други отпад настаје из већине објеката градилишта. Сав тај отпад, укључујући и амбалажу, је по правилу инертан, и треба га сакупити на посебно уређен плато и предавати оператеру који има дозволу за управљање овом врстом отпада уз попуњавање Документа о кретању отпада. Са опасним отпадом из радионица, магацина и са градилишта, мора се поступати у складу са законском регулативом и мерама за привремено правилно складиштење опасног отпада на локацији до предаје оператеру који има дозволу за управљање овим врстама опасног отпада. Сав опасан отпад подлеже поступку карактеризације, након које исти треба да преузме овлашћено предузеће које се бави третманом или извозом овог отпада уз попуњавање Документа о кретању опасног отпада. У складу са наведеним неопходно је правилно и добро организовати градилиште и извођење радова, а простор и објекте по завршетку радова правилно и у складу са законском регулативом санирати. Траса гасовода може да доведе до нестанка шумских заједница и њиховог неповратног губитка, промена микроеколошких услова, сукцесије биљних и животињских заједница и услова биотопа. Траса гасовода доприноси угрожавању станишта, флоре, фауне и биодиверзитета на следеће начине: фрагментацијом и уништавањем станишта, интродукцијом инвазивних врста, остацима уља, горива, мазива. Гасовод има делимичан негативан утицај и услед заузимања дела пољопривредног земљишта изградњом објеката гасовода и изузимањем дела пољопривредног земљишта из производње. Изградњом гасовода, односно евентуалном деградацијом земљишта, приликом извођења земљаних и других радова може доћи до девастирања културних слојева или архитектонских остатака објеката и покретних добара из различитих епоха и историјских периода.

Приликом експлоатације гасовода нема загађења ваздуха. У току експлоатације се ангажује јако мали број грађевинских машина и у кратком временском периоду. Нема емисије загађујућих материјала, опасних, отровних или непријатних мириса. Из тих разлога се може сматрати да гасовод у току несметане експлоатације не врши никакво загађење ваздуха. До загађења ваздуха може доћи једино услед квара на гасоводној мрежи и испуштања гаса у атмосферу. Карактеристике планираног технолошког система у погледу обима грађевинских захвата немају негативних последица у погледу промене динамике и режима подземних вода. Утицај на земљиште може настати у случају удесних ситуација. Изградњом планираног гасовода створиће се услови за гасификацију планског подручја. Коришћење природног гаса као енергента у индустрији и у широкој потрошњи има за циљ и да се смањи потрошња електричне енергије и на тај начин ослободe одређени инсталисани капацитети у електропостројењима за потребе нових потрошача.

3.1. Процена утицаја варијантних решења

Варијантна решења плана представљају различите рационалне начине средства и мере реализације циљева плана у појединим секторима развоја, кроз разматрање могућности коришћења одређеног простора за специфичне намене и активности. Укупни ефекти плана, па и утицаји на животну средину, могу се ефикасно утврдити поређењем са различитим варијантним решењима плана. Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину не прописује шта су то варијантна решења плана која подлежу стратешкој процени утицаја, али у пракси се могу разматрати најмање две варијанте:

- варијанта примене плана,
- варијанта да се план не имплементира.

Међутим, с обзиром да у варијанти у којој се Просторни план не би реализовао и имплементирао не би било промена у простору значајних за евалуацију, није сврсисходно анализирати наведене две варијанте. Појединачна секторска варијантна планска решења од значаја за животну средину нису разматрана у Просторном плану.

3.2. Евалуација карактеристика и значаја утицаја планских решења

У наставку СПУ извршена је евалуација значаја, просторних размера и вероватноће утицаја планских решења на животну средину. Значај утицаја процењује се у односу на величину (интензитет) утицаја и просторне размере на којима се може остварити утицај. Утицаји, односно ефекти, планских решења, према величини промена се оцењују бројевима од -3 до +3, где се знак минус односи на негативне, а знак плус за позитивне промене. Овај систем вредновања примењује се како на појединачне индикаторе утицаја, тако и на сродне категорије преко збирних индикатора.

Величина утицаја	Ознака	Опис
Критичан	- 3	Преоптерећује капацитет простора
Већи	- 2	У већој мери нарушава животну средину
Мањи	- 1	У мањој мери нарушава животну средину
Нема утицаја	0	Нема утицаја на животну средину
Позитиван	+1	Мање позитивне промене у животној средини
Повољан	+2	Повољне промене квалитета животне средине
Врло повољан	+3	Промене битно побољшавају квалитет живота

Табела 3.1 Критеријуми за оцењивање величине утицаја

У табели 3.2. приказани су критеријуми за вредновање просторних размера утицаја.

Значај утицаја	Ознака	Опис
Регионални	Р	Могућ утицај на регионалном нивоу
Општински	О	Могућ утицај на подручју општине
Локални	Л	Могућ утицај локалног карактера

Табела 3.2. Критеријуми за вредновање просторних размера утицаја

Вероватноћа	Ознака	Опис
100%	И	Утицај изванредан
више од 50%	В	Утицај вероватан
мање од 50%	М	Утицај могућ
мање од 1%	Н	Утицај није вероватан

Табела 3.3. Скала за процену вероватноће утицаја

Додатни критеријуми могу се извести према времену трајања утицаја, односно последица. У том смислу се могу дефинисати привремени-повремени (П) и дуготрајни (Д) ефекти. На основу свих наведених критеријума врши се евалуација значаја идентификованих утицаја за остваривање циљева стратешке процене.

Усваја се: Утицаји од стратешког значаја за Просторни план су они који имају јак или већи (позитиван или негативан) ефекат на целом подручју плана или на вишем нивоу планирања, према критеријумима у табели 3.4.

Размере	Величина		Ознака значајних утицаја
Регионални ниво: Р	Јак позитиван утицај	+3	Р+
	Већи позитиван утицај	+2	Р*
	Јак негативан утицај	-3	Р-
	Већи негативан утицај	-2	Р*
Општински ниво: О	Јак позитиван утицај	+3	О+
	Већи позитиван утицај	+2	О*
	Јак негативан утицај	-3	О-
	Већи негативан утицај	-2	О*

Табела 3.4. Критеријуми за евалуацију стратешки значајних утицаја

ПЛАНСКО РЕШЕЊЕ
Изградња линијског дела гасоводног система са системом катодне заштите
Изградња објекта који су саставни делови разводног гасовода
Формирање појасева и зона заштите гасовода и режими коришћења и уређења
Заштита животне средине
Заштита и коришћење природних ресурса
Заштита природних добара
Заштита непокретних културних добара
Мере заштите вода
Мере заштите од удеса

Табела 3.5. Планска решења у Предлогу плана обухваћена проценом утицаја

Планска решења	Циљеви Стратешке процене								
	Смањење степена незапослености	Унапређење економског развоја	Унаређење квалитета живота и здравља становништва	Очување квалитета ваздуха	Очување квалитета земљишта	Смањити загађење површинских и подземних вода	Очување биодиверзитета, станишта, и предела	Очување обрадивог пољопривредног земљишта	Повећање инвестиције за систем заштите животне средине
Изградња линијског дела гасоводног система са системом катодне заштите	О*	Р*	Р*	О*	Р*		О*	Р*	Р+
Изградња објекта који су саставни делови разводног гасовода			Р*	О*	О*				

Формирање појасева и зона заштите гасовода и режими коришћења и уређења			P+			P*			
Заштита свих параметара животне средине			P*	P*	P*	P*			P*
Заштита и коришћење природних ресурса					P*	O*	P*		
Заштита природних добара						O*	P*		
Заштита непокретних културних добара									
Мере заштите вода			P+		O+	P+	P*	O*	
Мере заштите од удеса						O*			

Табела 3.6. Матрица за идентификацију стратешки значајних утицаја на животну средину

На основу евалуације значаја утицаја приказаних у табели 3.6, закључује се да имплементација Просторног плана не производи стратешки значајне негативне импликације на планском подручју. Негативни утицаји који су идентификовани немају стратешки значајан утицај а последица су извођења радова на реализацији инфраструктурног пројекта који је предмет Просторног плана. Ови утицаји су ограниченог карактера и по интензитету и по просторној размери. Са друге стране, идентификован је читав низ позитивних значајних утицаја плана од којих су најзначајнији:

- **квалитет ваздуха и клима:** смањење загађености ваздуха и смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште услед гасификације планског подручја, односно преласка са конвенционалних начина коришћења енергије на гасификацију;
- **запосленост:** повећање запослености кроз анагжовање на реализацији пројекта и његовом одржавању;
- **здравље становништва:** смањење изложености становништва загађујућим материјама из ваздуха које настају као последица конвенционалног коришћења енергије и постојања великог броја индивидуалних ложишта.

3.3. Кумулативни и синергетски ефекти

У складу са Законом о стратешкој процени (члан 15.) стратешка процена треба да обухвати и процену кумулативних и синергетских ефеката. Значајни ефекти могу настати као резултат интеракције између бројних мањих утицаја постојећих објеката и активности и различитих планираних активности у подручју плана.

Кумулативни ефекти настају када појединачна планска решења немају значајан утицај, а неколико индивидуалних ефеката заједно могу да имају значајан ефекат. Синергетски ефекти настају у интеракцији појединачних утицаја који производе укупни ефекат који је већи од простог збира појединачних утицаја.

У Стратешкој процени нису идентификовани кумулативни нити синергетски ефекти од значаја, који могу настати у интеракцији постојећих и планираних активности на планском подручју.

3.4 Опис мера за предупређење и смањење негативних и повећање позитивних утицаја на животну средину

Приликом имплементације Просторног плана, потребна је примена следећих смерница за заштиту животне средине:

- спроводити све мере заштите животне средине дефинисане у Просторном плану и Стратешкој процени утицаја на животну средину посебно у делу који се односи на ограничење намене простора у утицајној зони гасовода;
- доследно спроводити пропозиције релевантне легислативе за овакву врсту пројеката какав је гасовод;
- приликом припреме техничке документације приступити изради Студије о процени утицаја у складу са пропозицијама Закона о процени утицаја на животну средину и смерницама датим у поглављу 4. Ове Стратешке процене утицаја на животну средину.

Просторним планом укупне ширине 600m успоставља се плански основ за формирање енергетског коридора планираног разводног гасовода и одвојака у укупној ширини од 400 m, по 200 m са обе стране осе коридора гасовода. У оквиру овог енергетског коридора успоставиће се следећи појасеви/зоне заштите разводног гасовода:

- Појас непосредне заштите који обухвата експлоатациони појас дуж гасовода максималног радног притиска до 55 bar са пречником изнад DN 150 до DN 500 укупне ширине 12 m (по 6 m са обе стране осе гасовода), са пречником до DN 150 укупне ширине 10 (по 5 m са обе стране осе гасовода) и заштитни појас за електроенергетске каблове и анодно лежиште у ширини од 1 m са обе стране инсталације.
- Појас уже заштите дуж гасовода, максималног радног притиска до 50 bar је укупне ширине 60 m (по 30 m са обе стране осе цевовода) који обухвата и појас непосредне заштите, и појас одговарајуће ширине око објеката који представљају саставни део гасовода. Коначне границе овог појаса успоставиће се након изградње гасовода.
- Појас шире заштите укупне ширине 400 m (по 200 m са обе стране осе цевовода), који обухвата и претходно наведене појасе. Коначне границе овог појаса успоставиће се након изградње гасовода, у обухвату Просторног плана.

За потребе изградње гасовода може се успоставити радни појас у укупној ширини до 16 m (11 m +5 m у односу на осу гасовода).

У границама појаса детаљне регулације може се утврдити јавни интерес за потребе извођења, експлоатације и одржавања гасовода, планираних објеката и пратеће инфраструктуре.

Јавни интерес се може утврдити и за потребе трајног измештања објеката и друге инфраструктуре који се технички и функционално не може усагласити са гасоводом, објектима који су саставни део гасовода и пратећом инфраструктуром и објектима у функцији заштите гасовода.

Размештај опреме и инсталација у објектима који представљају саставни део разводног гасовода, укључујући и зоне опасности које се успостављају око опреме и инсталација у којима се налазе, или постоји могућност да се нађу запаљиве или експлозивне смеше гаса и ваздуха, утврђују се у грађевинском делу планираних парцела на основу техничке документације на нивоу пројекта за грађевинску дозволу.

Режими коришћења и уређења простора у обухвату појаса/зона заштите разводног гасовода притиска већег од 16 bar су:

- 1) У појасу непосредне заштите, односно експлоатационом појасу гасовода могу се градити само објекти који су у функцији гасовода. У појасу непосредне заштите не смеју се изводити радови и друге активности (постављање трансформаторских станица, пумпних

станица, подземних и надземних резервоара, сталних камп места, возила за камповање, контејнера, складиштења силиране хране и тешко-транспортујућих материјала, као и постављање оgrade са темељом и др.) изузев пољопривредних радова дубине до 0,5 m без писаног одобрења оператора транспортног система. Забрањено је садити дрвеће и друго растиње чији корени досежу дубину већу од 1 m, односно, за које је потребно да се земљиште обрађује дубље од 0,5 m. Изградња путне и друге надземне и подземне инфраструктуре је могућа првенствено у смислу укрштања и изузетно код паралелног вођења са гасоводом на краћим деоницама, уз сагласност власника/оператера гасоводног система. У овом појасу није дозвољено обављање истражних геолошких радова. У свим горе наведеним случајевима неопходна је, у сарадњи са оператером гасовода, процена могуће угрожености гасовода у току извођења грађевинских радова и каснијег утицаја на пројектом дефинисане експлоатационе параметре.

- 2) У појасу уже заштите забрањена је изградња нових стамбених, туристичких, објеката јавних служби и других објеката намењених трајном или привременом боравку људи без обзира на степен сигурности са којим је гасовод изграђен и без обзира на то у коју класу локације је гасовод сврстан. Дозвољена је градња економских и других производних погона/објеката уз прибављање посебних услова и у сарадњи са оператером гасовода. Постојећа путна и друга инфраструктура се задржава као стечено стање уз могућност усаглашавања/измештања током изградње разводног гасовода или обезбеђења сигурносних мера, што се решава кроз пројектну документацију гасовода и уз сарадњу са власником/оператером предметне инфраструктуре. Изградња нове путне и друге инфраструктуре је могућа, уз обавезујући услов обезбеђења сагласности и сарадње са оператером гасовода. У појасу уже заштите могућа је изградња противпожарних путева и паркинг места за потребе пословних и стамбених објеката који се налазе ван обухвата појаса уже заштите уз обавезну сагласност и сарадњу са власником/управљачем гасоводне инфраструктуре и у складу са важећим законима и правилницима. Могуће је обављање истражних геолошких радова уз сагласности оператера гасовода.
- 3) У појасу шире заштите дозвољена је градња нових објеката, као и реконструкција, адаптација и санација постојећих објеката, и изградња путне и друге инфраструктуре.. Изградња надземних и подземних објеката, као и инфраструктурних и комуналних система је могућа, уз процену могуће угрожености. Могућу угроженост гасовода од стране објеката који ће се у овом појасу градити као и све евентуалне додатне захтеве утврдиће власник/управљач система магистралног гасовода (ималац јавних овлашћења) условима за изградњу објеката које издаје на захтев инвеститора у оквиру прописане процедуре за изградњу објеката, а у складу са Законом. Обавеза је инвеститора да се приликом изградње објеката у обухвату Плана, у оквиру законом предвиђене процедуре обрати власнику/управљачу система магистралног гасовода за издавање услова у складу са Законом. У свему осталом спроводе се урбанистички планови и просторни планови јединица локалне самоуправе и просторни планови подручја посебне намене;

На простору у обухвату регулације приступних путева, као и делу грађевинских парцела ван грађевинске површине / линије објеката који представљају саставни део гасовода може се уз сагласност оператерагасовода успоставити службеност пролаза за потребе постављања друге инфраструктуре (нпр. преносни и дистрибутивни водови и прикључци електроенергетске мреже, електронских комуникација, водоснабдевања и одвођења атмосферских и отпадних вода као и друге комуналне инфраструктуре).

Заштита и унапређење квалитета животне средине оствариваће се спровођењем следећих мера:

- мере предвиђене законским и подзаконским актима: примена норматива и стандарда код избора и набавке уређаја и опреме за предложени производни процес, као и примена свих мера у току изградње и експлоатације, које су дефинисане у општим техничким условима градње. Мере обухватају и услове које утврђују надлежни државни органи и организације код издавања одобрења и сагласности за изградњу објеката, извођење радова и употребу објекта, односно отпочињање процеса експлоатације објекта;

- мере заштите ваздуха: а) током изградње објекта због емисије издувних гасова из механизације која учествује у изградњи (периодични утицај мањег обима), б) за време експлоатације објекта дефинисање контролног мерења емисије једном годишње као и одвођење димних гасова са критичних места на безбедну висину, како не би дошло до ширења и преноса загађујућих материја на велике удаљености; сагоревање гаса треба да буде потпуно како би било безбедно и по запослене и животну средину са емисијом штетних гасова NO_2 и CO_2 испод дозвољеног нивоа; у случају акцидента – пожара, или експлозије долази до загађења ваздуха, које се у том случају не може спречити нити смањити. С тога су неопходне превентивне мере, како би се смањила вероватноћа акцидентних ситуација. Након затварања објекта објекат нема никакав утицај на квалитет ваздуха;
- мере заштите воде: а) током изградње објекта потребно је водити рачуна о очувању плавних шума и плавне зоне око река Црни Рзав, Увац, Лим и Бистрица, као и око Катушнице, Расничке и Кратовске реке и њихових притока током изградње и експлоатације гасовода, као и о максимално могућем очувању влажних подручја око река; спречити уношење у воде опасних и отпадних штетних материја одговарајућим мерама за отицање воде-каналисањем, дренажањем или одвођењем црпним пумпама. Могуће негативне последице при изградњи објекта (проливање горива и других хемијских супстанци у воде; растурање амбалаже и сл.) спречити евакуацијом отпада са места настанка, као и санацијом загађене површине; отпадне воде спроводити у постојећу канализациону мрежу, а ако је то неизводљиво поставити мобилне санитарне системе; приликом испуштања отпадних вода (уколико је то потребно) мора се водити рачуна да се не прекораче максималне количине опасних материја у складу са законском регулативом;
- мере заштите земљишта: а) током изградње објекта треба дефинисати зоне утицаја и количине загађивача који могу доспети у земљиште и воду током изградње и експлоатације, и на основу тога утврдити мере и препоруке за коришћење земљишта; приликом ископа тла за трасу планираног гасовода, потребно је грађевинске радове изводити када је тло довољно суво, како не би дошло до збијања и нарушавања структуре тла; уколико током извођења радова на припреми локације дође до хаваријског изливања горива, уља и других опасних и штетних материја и супстанци, неопходно је загађено земљиште евакуисати, на место и под условима надлежне комуналне службе и одмах извршити санацију терена; за извођење радова максимално користити постојеће путеве, стазе и већ коришћена подручја како се не би нарушавале природне површине; све завршне земљане радове треба ускладити са постојећим контурама (геопластиком) терена; б) за време експлоатације објекта у појасу непосредне заштите гасовода – на пољопривредним површинама препоручује се гајење култура са кратким кореном, који не нарушава структуру земљишта око цеви; док се високо растиње (због последица које може изазвати корење) мора посећи, а сви остаци извадити из земље (пањеви и остаци корења), уклонити из овог појаса и одложити на за то предвиђено место; неопходно је предвидети редовну контролу ерозионих процеса и правовремено реаговати у смислу хитних интервенција на санирању проблема;
- мере заштите од буке и вибрација: а) током изградње објекта предвидети мере заштите за умањење ефекта буке током изградње на деоницама планираног гасовода у близини насеља (дозвољени ниво буке дању износи 65 dB, а ноћу 55 dB), као што су подизање заштитних конструкција различитих апсорпционих својстава (који умањују буку и за 1/3, у зависности од удаљености), као и адекватном организацијом дневно-ноћних активности на градилишту; извођење радова није дозвољено у ноћним сатима у зони руралних и урбаних насеља и у близини фрагилних екосистема (плавне шуме, мочваре, мртваје итд.); б) за време експлоатације објекта вибрације треба да се сведу на меру која не угрожава боравак и рад запослених, применом техничко–технолошких решења; и
- организационе мере заштите и мониторинга животне средине: За обезбеђивање еколошке безбедности у свим етапама реализације пројекта неопходно је да се врши еколошки мониторинг. Еколошким мониторингом контролисаће се утицај објекта гасовода на различите компоненте природне средине. Еколошки мониторинг вршиће се у периоду изградње (грађевински мониторинг) и у периоду експлоатације разводног гасовода.

4. СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ПРОЦЕНА УТИЦАЈА НА НИЖИМ ХИЈЕРАРХИЈСКИМ НИВОИМА

Према члану 16. Закона о стратешкој процени, Извештај о стратешкој процени садржи разрађене смернице за процене утицаја на нижим хијерархијским нивоима које обухватају дефинисање потребе за израдом стратешких процена и процена утицаја пројеката на животну средину, одређују аспекти заштите животне средине и друга питања од значаја за процену утицаја на животну средину планова и програма нижег хијерархијског нивоа.

Према пропозицијама и одредбама Закона о процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", број 135/04 и 36/09.), предвиђа се израда Студије о процени утицаја на нивоу пројектно-техничке документације.

Према Уредби о утврђивању Листе пројекта за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", бр. 114/08), предметни гасовод се према његовој дужини налази на листи I за које је обавезна израда Студије о процени утицаја, док се у односу на пречник цеви и подручју кроз које пролази, налази на листи II за које се може тражити израда Студије о процени утицаја на нивоу техничке документације.

С обзиром на наведене чињенице, тим који је учествовао у изради ове Стратешке процене износи став да је потребна израда Студије о процени утицаја за предметни гасовод. У складу са тим, носилац пројекта је, у складу са чланом 8. Закона о процени утицаја, у обавези да се обрати надлежном органу за послове заштите животне средине са захтевом о одређивању потребе израде, односно обима и садржаја Студије о процени утицаја на животну средину, у складу са Законом о заштити животне средине ("Службени гласник РС", 135/04, 36/09 72/09 – 43/11-Уставни суд и 14/2016, 76/2018, 95/2018 - др. закон и 95/2018 - др. закон), Законом о процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", бр. 135/04 и 36/09), Правилником о садржини студије о процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", бр. 69/2005), и Уредбом о утврђивању Листе пројекта за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", бр. 114/08).

Приликом израде Студије о процени утицаја на животну средину, посебно је потребно на микролокацијском нивоу идентификовати постојеће ("нулто") стање животне средине. Поред тога, а с обзиром на састав и карактеристике природног гаса (Табела 4.1), урадити процену ризика од удеса у случају акцидентних ситуација (посебно на деловима трасе где постоји изложеност становништва и објеката могућим ризицима), дефинисати техничко технолошке и организационе мере заштите животне средине за фазу изградње и за фазу експлоатације пројекта.

Хемијски састав (запремински проценти)	$\text{CH}_4 = 97,00 \%$ $\text{C}_2\text{H}_6 = 1,00 \%$ $\text{C}_3\text{H}_8 = 0,40 \%$ $\text{C}_m\text{H}_n = 0,20\%$ $\text{N}_2 = 0,88 \%$ $\text{CO}_2 = 0,52 \%$
	$\Sigma = 100,00 \%$
Доња топлотна моћ на нормалним условима	$H_d = 34150 \text{ kJ/m}^3$
Густина гаса на нормалним условима	$P_n = 0,705 \text{ kg/m}^3$
Релативна густина	0,55
Просечна вредност граница експлозивности (ДГЕ и ГГЕ) у ваздуху (запремински %)	4.2 – 17.5 %
Максимална брзина паљења	0,35 m/s
Температура паљења у ваздуху	$T = 924 \text{ K}$
Температура сагоревања код фактора вишка ваздуха $\lambda = 1$	$T = 2273 \text{ K}$
Фактор вишка ваздуха за пуно сагоревање	1,2

Табела 4.1. Састав и карактеристике природног гаса

5. ПРОГРАМ ПРАЋЕЊА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ТОКУ СПРОВОЂЕЊА ПЛАНА

Основни циљ мониторинг система је да се обезбеди, правовремено реаговање и упозорење на могуће негативне процесе и акцидентне ситуације, као и потпунији увид у стање основних чинилаца животне средине и утврђивање потреба за предузимањем додатних мера заштите у зависности од степена угрожености и врсте загађења. Успостављање система мониторинга један је од приоритетних задатака како би се мере заштите животне средине које су предложене у Просторном плану и Стратешкој процени могле успешно контролисати и пратити приликом имплементације Просторног плана. Основни циљ мониторинг система је да се обезбеди, поред осталог, правовремено реаговање и упозорење на могуће негативне процесе и акцидентне ситуације, као и потпунији увид у стање основних чинилаца животне средине и утврђивање потреба за предузимањем додатних мера заштите у зависности од степена угрожености и врсте загађења.

Имајући у виду природу планираних садржаја и активности на простору који је у обухвату Плана, национални Програм мониторинга ће укључити праћење параметара/индикатора стања за следеће елементе животне средине:

Мониторинг квалитета земљишта и ваздуха - Ради утврђивања садржаја опасних и штетних материја у земљишту и ваздуху, на локацији у непосредној близини гасовода, као и у зонама заштите гасовода, врши се мониторинг земљишта и ваздуха, у складу са Уредбом о програму системског праћења квалитета земљишта, индикаторима за оцену ризика од деградације земљишта и методологији за израду ремедијационих програма. Мониторинг треба континуирано наставити. Мониторинг се спроводи у складу са пропозицијама Закона о заштити природе („Службени гласник РС“, број 36/09, 88/10, 91/10-исправка и 14/16, 95/18- др. закон и 71/21) и подзаконским актима којима је обезбеђено његово спровођење.

Мониторинг биодиверзитета - Основни циљ је успостављање система праћења стања биодиверзитета, односно природних станишта и популација дивљих врста флоре, и фауне, преваходно осетљивих станишта и ретких, угрожених врста, али и праћење стања и промена предела и објеката геонаслеђа. Сва наведена надгледања су у директној надлежности Завода за заштиту природе Србије, а на основу средњерочних и годишњих програма заштите природних добара. Минимумом генералног мониторинга сматра се надгледање природних вредности једном годишње, а појединачне активности на мониторингу се организују према потреби, у случају непредвиђених промена које могу имати значајније негативне ефекте. Мониторинг се спроводи у складу са пропозицијама Закона о заштити природе („Службени гласник РС“, број 36/09, 88/10, 91/10-исправка и 14/16, 95/18- др. закон и 71/21) и подзаконским актима којима је обезбеђено његово спровођење.

Поред наведеног, потребно је *праћење унутрашње и спољашње корозије* гасовода и инсталација како би се пратио њихов заштитни потенцијал. Начин, место и време мониторинга треба дефинисати у оквиру Студије о процени утицаја на животну средину. Студијом је такође потребно дефинисати мониторинг који се односи на: *праћење појаве метана* и мерење његове концентрације; *праћење промена у околној вегетацији*; дефинисање *параметара који одређују ефекте пројекта*, као и место, начин и учесталост утврђених параметара, у складу са важећим прописима. Државни органи, органи локалне самоуправе и овлашћене и друге организације дужни су да редовно, благовремено, потпуно и објективно, обавештавају јавност о стању животне средине, односно о појавама које се прате у оквиру мониторинга, као и мерама упозорења или развоју загађења која могу представљати опасност за живот и здравље људи, у складу са Законом о заштити животне средине и другим прописима. Такође, јавност има право приступа прописаним регистрима или евиденцијама које садрже информације и податке о животној средини, у складу са Законом.

6. ПРИКАЗ КОРИШЋЕНЕ МЕТОДОЛОГИЈЕ

6.1. Методологија за израду стратешке процене

Намена СПУ је да олакша благовремено и систематично разматрање могућих утицаја на животну средину на нивоу стратешког доношења одлука о плановима и програмима уважавајући принципе одрживог развоја. СПУ је добила на значају доношењем ЕУ Директиве 2001/42/ЕЦ о процени еколошких ефеката планова и програма (са применом од 2004. године), а код нас доношењем Закона о стратешкој процени (са применом од 2005. године).

У досадашњој пракси стратешке процене планова присутна су два приступа:

(1) технички: који представља проширење методологије процене утицаја пројеката на планове и програме где није проблем применити принципе за ЕИА (environmental impact assessment – процена утицаја на животну средину) јер се ради од плановима малог просторног обухвата где не постоји сложена интеракција између планских решења и концепција, и

(2) планерски : који захтева битно другачију методологију из следећих разлога:

- планови су знатно сложенији од пројеката, баве се стратешким питањима и имају мање детаљних информација о животној средини и о процесима и пројектима који ће се реализовати у планском подручју, због чега је тешко сагледати утицаје који ће настати разрадом планског документа на нижим хијерархијским нивоима планирања,
- планови се заснивају на концепту одрживог развоја и у већој мери поред еколошких, обухватају друштвена/социјална и економска питања,
- због комплексности структура и процеса, као и кумулативних и синергетских ефеката у планском подручју нису примењиве софистициране симулационе математичке методе,
- при доношењу одлука већи је утицај заинтересованих страна и нарочито јавности, због чега примењене методе и резултати процене морају бити разумљиви учесницима процеса процене и јасно и једноставно приказани.

Због наведених разлога у пракси стратешке процене користе се најчешће експертске методе као што су: контролне листе и упитници, матрице, мултикритеријална анализа, просторна анализа, *SWOT* анализа, Делфи метода, оцењивање еколошког капацитета, анализа ланца узрочно-последичних веза, процена повредивости, процена ризика, итд. Као резултанта примене било које методе појављују се графикони и/или матрице којима се испитују промене које би изазвала имплементација плана и изабраних варијанти. Графикони и/или матрице се формирају успостављањем односа између циљева плана, планских решења и циљева стратешке процене којима су одређени припадајући/одговарајући индикатори. Специфичности конкретних услова који се односе на предметно истраживање огледају се у чињеницама да се оно ради као СПУ са циљем да се истраже циљеви плана и дефинишу карактеристике могућих негативних утицаја и дефинишу планске мере за свођење негативних утицаја у границе прихватљивости. Садржај стратешке процене утицаја на животну средину, а донекле и основни методолошки приступ дефинисани су Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину и Законом о заштити животне средине. За израду предметне СПУ примењена је методологија процене која је у Републици Србији развијана и допуњавана у последњих 15 година и која је у сагласности са новијим приступима и упутствима за израду стратешке процене у Европској унији^{1, 2}. Примењена је „Методологија за СПУ планова, програма и стратегија на животну средину – метод вишекритеријумске евалуације“ аутора др Божидара Стојановића, др Бошка Јосимовића и др Тамаре Маричић, регистрована у Заводу за интелектуалну својину под бројем А-336/2021³. Као основа за развој овог модела послужиле су методе које су потврдиле своју вредност у

¹ A Source Book on SEA of Transport Infrastructure Plans and Programs, EC DG TREN, Brussels, October 2005

² A Practical Guide to the SEA Directive, Office of the Deputy Prime Minister, London, UK, September 2005

³ НАПОМЕНА: Свако неовлашћено коришћење наведене методологије или појединих њених делова представља кршење закона о ауторским и сродним правима.

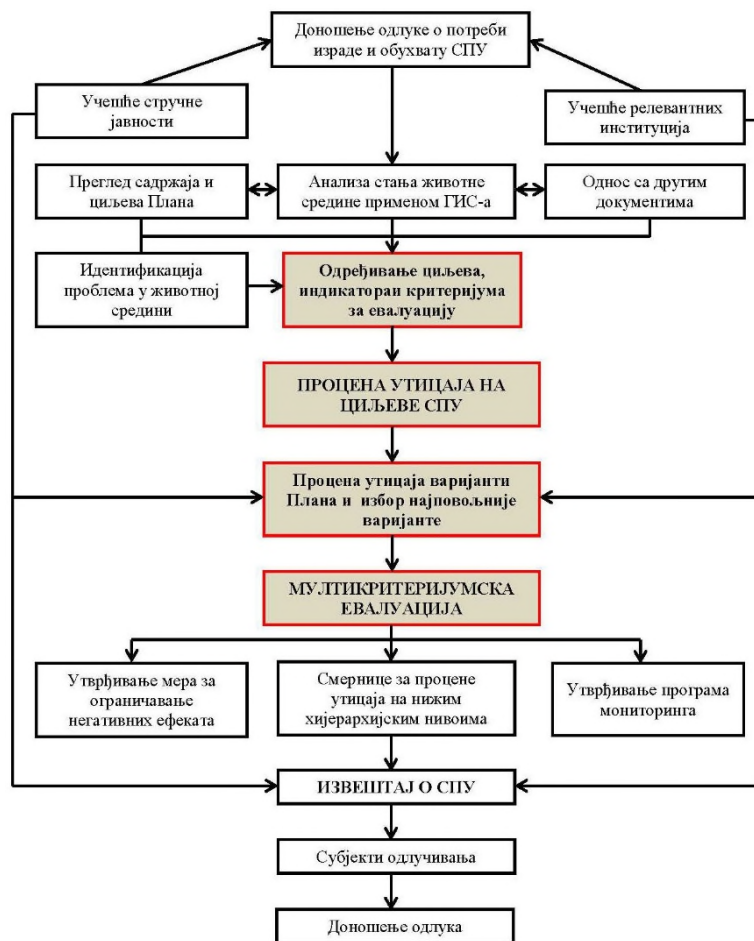
земљама Европске уније. Примењена методологија заснована је на мултикритеријумском експертском квалитативном вредновању еколошких, социјалних и економских аспеката развоја у подручју плана, непосредном и ширем окружењу, као основе за валоризацију простора за даљи одрживи развој.

У смислу општих методолошких начела, СПУ је урађена тако што су претходно дефинисани: полазни програмски елементи (садржај и циљеви плана), полазне основе, постојеће стање животне средине. Битан део истраживања је посвећен:

- процени постојећег стања, на основу кога се могу дати еколошке смернице за планирање,
- квалитативном одређивању могућих утицаја планираних активности на основне чиниоце животне средине који су послужили и као основни индикатори у овом истраживању,
- анализи планских решења на основу којих се дефинишу еколошке смерница за спровођење плана и имплементацију, тј. за утврђивање еколошке валоризације простора за даљи развој.

Примењен приступ потврдио је своју вредност у изради преко стодесет СПУ у земљи и иностранству за различите хијерархијске нивое планирања, а неки од резултата приказани су у врхунским међународним научним часописима (Waste management, Renewable energy Journal, Environmental Engineering and Management Journal и др.).

Слика 6. 1 Процедурални оквир и методологија израде СПУ

6.2. Тешкоће при изради Стратешке процене

Значајан проблем представљала је чињеница да у нашим условима не постоји комплетан и детаљан информациони систем о животној средин, али ни о простору уопште. Такође, не постоји ни нулто стање животне средине

У том контексту, на нивоу стратешког планирања није могуће добити податке о квалитету животне средине за велики просторни обухват што је случај у изради Стратешке процене за овај Просторни план.

Из тог разлога, за израду предметне Стратешке процене утицаја на животну средину, коришћени су расположиви подаци о стању животне средине, услови надлежних институција и подаци који су у том контексту презентовани у оквиру Просторног плана подручја посебне намене разводног гасовода РГ 08-20 Златибор-Пријепоље са одвојцима за Прибој РГ 08-21 и Нову Варош РГ 08-22 као и разводног гасовода РГ 09-04/3 ГРЧ Глоговик-Сјеница.

7. ПРИКАЗ НАЧИНА ОДЛУЧИВАЊА

Због могућих негативних и позитивних утицаја предложеног Просторног плана на животну средину, здравље људи, социјални и економски статус локалних заједница нарочито је важно адекватно и "транспарентно" укључивање заинтересованих страна у процес доношења одлука по питањима заштите животне средине на вишем нивоу од досадашње праксе формалног организовања јавне расправе о предлогу Просторног плана.

Члан 18. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину дефинише учешће заинтересованих органа и организација, који могу да дају своје мишљење у року од 30 дана.

Пре упућивања захтева за добијање сагласности на извештај о стратешкој процени, орган надлежан за припрему плана обезбеђује учешће јавности у разматрању извештаја о стратешкој процени (члан 19). Орган надлежан за припрему плана обавештава јавност о начину и роковима увида у садржину извештаја и достављање мишљења, као и времену и месту одржавања јавне расправе у складу са законом којим се уређује поступак доношења плана.

Учешће надлежних органа и организација обезбеђује се писменим путем и путем презентација и консултација у свим фазама израде и разматрања стратешке процене. Учешће заинтересоване јавности и невладиних организација обезбеђује се путем средстава јавног информисања и у оквиру јавног излагања просторног плана.

Орган надлежан за припрему плана израђује извештај о учешћу заинтересованих органа и организација и јавности који садржи сва мишљења о Стратешкој процени утицаја, као и мишљења изјављених у току јавног увида и јавне расправе о плану. Извештај о стратешкој процени утицаја доставља се заједно са извештајем о стручним мишљењима и јавној расправи органу надлежном за заштиту животне средине на оцењивање. Оцењивање се врши према критеријумима из прилога II Закона. На основу ове оцене орган надлежан за заштиту животне средине даје своју сагласност на Извештај о стратешкој процени утицаја у року од 30 дана од дана пријема захтева за оцењивање.

После прикупљања и обраде свих мишљења орган надлежан за припрему плана доставља предлог просторног плана заједно са Извештајем о стратешкој процени утицаја надлежном органу на одлучивање.

8. ПРИКАЗ ЗАКЉУЧАКА ИЗВЕШТАЈА О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ

Стратешка процена утицаја на животну средину је процес који треба да интегрише циљеве и принципе одрживог развоја у плановима, уважавајући при томе потребу да се избегну или ограниче негативни утицаји на животну средину и на здравље и добробит становништва.

Значај стратешке процене утицаја на животну средину, поред осталог, огледа се у томе што:

- се заснива на начелима одрживог развоја, предострожности, интегралности и учешћа јавности,
- обрађује питања и утицаје ширег значаја, који се не могу поделити на пројекте,
- утврђује одговарајући контекст за процену утицаја конкретних пројеката, укључујући и претходну идентификацију проблема и утицаја који заслужују детаљније истраживање.

Стратешком проценом утицаја за Просторни план подручја посебне намене разводног гасовода РГ 08-20 Златибор-Пријепоље са одвојцима за Прибој РГ 08-21 и Нову Варош РГ 08-22 као и разводног гасовода РГ 09-04/3 ГРЧ Глоговик-Сјеница на животну средину, анализиран је значај и карактеристике Просторног плана, карактеристике утицаја планираних садржаја и друга питања и проблеми заштите животне средине у складу са критеријумима за одређивање могућих значајних утицаја Просторног плана на животну средину, а узимајући у обзир планиране намене. У том процесу доминантно је примењен планерски приступ који сагледава трендове, а не бави се појединачним пројектима и објектима што је карактеристично за техничко-технолошки приступ, односно израду студија о процени утицаја за појединачне пројекте.

Концепцијски је примењен интегрални приступ који се базирао на интеграцији циљева Стратешке процене у планска решења у самом планском процесу који је, иначе, подразумевао паралелну израду оба планска документа. Управо је у том делу и остварен најзначајнији допринос Стратешке процене, а то је да Просторни план садржи све елементе одрживости са фокусом на аспект заштите животне средине.

Примењени методолошки приступ базиран је на дефинисању циљева и индикатора одрживог развоја и вешекритеријумској квалитативној евалуацији планских решења у односу на дефинисане циљеве Стратешке процене. У том контексту посебно је значајно нагласити да је Стратешка процена најзначајнији инструмент у реализацији начела и циљева одрживог развоја у процесу планирања. То значи да се Стратешка процена није бавила искључиво заштитом животне средине, већ и социо-економским аспектом развоја, па су и сами циљеви Стратешке процене дефинисани у том контексту.

Резултати евалуације указали су на следеће:

- када је реч о могућим негативним ефектима Просторног плана, погоршања стања су процењена као мала и ограничена у територијалном смислу и по интензитету, с обзиром да је Просторним планом предвиђено подземно постављање гасовода. Идентификовани негативни утицаји су неминовна последица реализације овако значајног инфраструктурног пројекта, а најизраженије су импликације које се могу очекивати у фази изградње гасовода.
- побољшања која се могу очекивати реализацијом планских поставки имају позитиван ефекат у ширем контексту јер ће омогућити гасификацију на планском подручју и тиме допринети смањењу емисије загађујућих материја у ваздух преласком са конвенционалних метода коришћења енергије, на коришћење гаса. У том контексту, позитиван утицај реализације Просторног плана је кумулативан и мултидимензионалан, јер поред еколошких, има и социјалну димензију.

Да би позитивни плански утицаји остали у процењеним оквирима који неће оптеретити капацитет простора, а могући негативни ефекти планских решења минимизирани и/или предупредити, дефинисане су планске смернице и мере заштите које је потребно спроводити у процесу имплементације Просторног плана. Као инструмент за праћење реализације планираних активности и стања животне средине дефинисан је систем праћења стања (мониторинг) за појединачне чиниоце животне средине.

Важан инструмент за заштиту животне средине представља Студија о процени утицаја предметног пројекта на животну средину чија израда је предвиђена у поглављу 4. Стратешке процене утицаја што ствара предуслов за ефикасну заштиту животне средине приликом пројектовања и реализације пројекта гасовода.